

Univerzita Karlova v Praze

Filozofická fakulta

Ústav světových dějin

Historie

bakalářská práce

Sonia Michailidou

Domovy řeckých dětí v severních Čechách

The Greek Children's Homes in North Bohemia

vedoucí práce: PhDr. Ondřej Vojtěchovský Ph.D.

2014

Poděkování

Na tomto místě bych velmi ráda poděkovala panu doktoru PhDr. Ondřeji Vojtěchovskému, Ph.D. za odborné vedení bakalářské práce, trpělivost, podnětné připomínky a čas, který mi věnoval.

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci „Domovy řeckých dětí v severních Čechách“ vypracovala samostatně, že jsem řádně citovala všechny použité prameny a literaturu a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze, dne

.....

Sonia Michailidou

Abstrakt

Tato práce se zabývá osudy dětských řeckých emigrantů, kterým Československo poskytlo azyl. V první části je nastíněna řecká občanská válka, následná emigrace, příchod do ČSR, život v dětských domovech, výchova a vzdělávání řeckých dětí v Československu. V druhé části je přiblížen život v konkrétních dětských domovech v severních Čechách.

The bachelor thesis deals with the fate of children of Greek emigrants, which Czechoslovakia granted asylum. The first part outlines the Greek Civil war, the following emigration, arrival into Czechoslovakia, life in children's homes and education of Greek children in Czechoslovakia. In the second part of the essay is zoomed life in specific children's homes in North Bohemia.

Klíčová slova: řecká občanská válka, řečtí váleční uprchlíci, řecká politická emigrace, dětské domovy, československo-řecké vztahy, dějiny dětství

Key words: Greek Civil War, Greek war refugees, Greek political emigration, children's homes, Czechoslovak-Greek relations, history of childhood

Obsah

1	Úvod.....	8
2	Řecká občanská válka	12
2.1	Nástin druhé světové války v Řecku	12
2.2	Řecko po 2. světové válce	15
2.3	Smlouva ve Varkize	15
2.4	Občanská válka	16
3	Dětská emigrace	18
3.1	Pedomazoma	18
3.1.1	Postoj Československa v otázce únosu řeckých dětí.....	20
3.2	Příjezd do Československa.....	22
4	Slavomakedonské děti.....	24
5	Buljkes	26
6	Péče o děti	27
6.1	EVOP	28
7	Život v dětských domovech	29
7.1	Zdravotní stav dětí.....	29
7.2	Vznik dětských domovů.....	29
7.3	Řád dětských domovů	30
7.4	Zaměstnanci dětských domovů	32
8	Výchova a vzdělávání řeckých dětí v Československu.....	34
8.1	Dětství v severním Řecku	34
8.2	Výchova	35
8.3	Vzdělávání	36
8.3.1	Výuka předškolních dětí	39
8.3.2	Výuka dětí školního věku.....	39
8.4	Přechod do českých škol	41
8.5	Studium na vysokých školách.....	43
9	Domovy řeckých dětí v severních Čechách	45
10	Dětský domov řeckých dětí v Krásném Poli.....	46
10.1	Zdravotní stav	46
10.2	Vzdělávání	47
10.3	Personální zajištění.....	49
10.4	Materiální vybavení	51
10.5	Stravování	51

10.6	Začleňování dětí do rodin.....	52
10.7	Likvidace dětského domova v Krásném Poli	52
11	Dětský domov řeckých dětí Frýdlant	54
11.1	Zdravotní stav	54
11.2	Vzdělávání dětí	55
11.3	Likvidace dětského domova.....	56
12	Dětský domov řeckých dětí Chrastava.....	57
12.1	Zdravotní stav	57
12.2	Vzdělávání dětí	58
12.3	Stravování dětí	59
12.4	Personální zajištění.....	59
13	Dětský domov řeckých dětí Machnín	61
13.1	Zdravotní stav	61
13.2	Vzdělávání dětí	62
13.3	Stravování	63
14	Dětský domov řeckých dětí Skokovy	64
14.1	Zdravotní stav	64
14.2	Vzdělávání dětí	65
15	Závěr	66
	Seznam archivních pramenů	68
	Použitá literatura.....	68
	Internetové zdroje.....	69

Zkratky

DSE Dimokratikos stratos tis Elladas – Demokratická strana Řecka

EAM Ethniko Apeleutherotiko Metopo – Národní osvobozenecská fronta

EDES Ethnikos dimokratikos ellinikos syndesmos – Národní republikánská řecká liga

ELAS Ellinikos Laikos Apeleutherotikos Stratos – Řecká lidově osvobozenecská armáda

PDKE Prosorini dimokratiki kivernisi tis Ellados – Prozatimní demokratická vláda Řecka

NOF Narodno-osloboditelen Front - Národněosvobozenecská fronta

UNSCOB The United Nations Special Committee on the Balkans – Zvláštní komise OSN pro Balkán

KKE Komunistiko komma Ellados – Komunistická strana Řecka (KSŘ)

EVOP Epiteptopi voithia sto pedi – Pomoc dítěti

EPON Eniea panelladiki organosi neon – Jednotná všeřecká organizace mládeže

PDEG Panelladiki dimokratiki enosi jynekon – Všeřecký demokratický svaz žen

AKEL Anorthotiko komma ergazomenou laou – kyperská Pokroková strana pracujícího lidu

MŠVU Ministerstvo školství, věd a umění

KNV Krajský národní výbor

ONV Okresní národní výbor

ZNV Zemský národní výbor

ROH Revoluční odborové hnutí

DD Dětský domov

1 Úvod

Řecká národnostní menšina v České republice čítá více než tři tisíce členů, dle vlastních odhadů minority je počet obyvatel hlásících se k řecké národnosti až sedm tisíc. Jejich spoluobčané ale většinou dnes již netuší, jak tato diaspora vznikla. Povědomí českých občanů o řecké občanské válce a o osudech řeckých emigrantů je minimální. Učební osnovy dějepisu základních škol a gymnázií se této válce, která přímo navázala na druhou světovou válku, téměř nevěnují.

Zpracování této práce pro mě znamenalo nejen prohloubení vědomostí o řeckých emigrantech, ale také o vlastní rodině. Můj dědeček s rodinou byli právě mezi těmi, kteří museli v důsledku války opustit vlast a adaptovat se v nové zemi, kterou bylo Československo. Nejednalo se o první přemístění, které musela moje rodina absolvovat. V roce 1922 po řecko-turecké válce proběhla výměna obyvatelstva mezi Řeckem a Tureckem, v jejímž důsledku bylo přemístěno 1,5 miliónu Řeků a ortodoxních Turků z oblasti Anatólie. Z této oblasti, konkrétně z oblasti Pontu, moji předci pocházejí. I přesto, že jsem vyrostla částečně v řeckém prostředí, o řecké občanské válce a životě v dětských domovech se u nás příliš nedebatovalo. To mě také vedlo k volbě tématu bakalářské práce, kterému se posledních deset let věnuje čím dál více literatury. Přístup ke klíčovým dokumentům této problematiky, byl badatelům umožněn až po pádu komunistického režimu v Československu. Spíše než historici se na počátku devadesátých let této problematice věnovali etnologové a etnografové.¹

Opírala jsem se zejména o práce Pavla Hradečného († 2006). Jeho studie *Řecká komunita v Československu. Její vznik a počáteční vývoj (1948–1954)* se zaměřuje na historické aspekty řecké emigrace. Při zpracování uplatňoval metodu historické analýzy a komparace. Pramennou základnu této práce tvoří fondy bývalého Archivu ÚV KSČ a fondy Národního archivu. Pavel Hradečný je jedním z mála, kdo pracuje také s řeckým pramenným materiálem.

Otázkou řecké emigrace v Československu se také zabývají etnoložka Antula Botu a její manžel Milan Konečný. Jejich publikace z roku 2005 *Řečtí uprchlíci. Kronika řeckého lidu v Čechách a na Moravě* je součástí knihovny téměř každého příslušníka generace dětských domovů, každý z nich v této práci může najít dětský domov, ve kterém pobýval. Publikace se zabývá především řeckými dětmi a značná část je věnována také dospělým emigrantům. Pro mou práci byla cenným zdrojem informací.

---

¹ Např. etnologové Antula Botu a Jaroslav Otčenášek.

Dalším autorem, který se zabývá problematikou řecké emigrace v Československu je Konstantinos Tsivos, působící v Praze na filozofické fakultě a na fakultě sociálních věd Univerzity Karlovy. Jeho publikovaná disertační práce *Řecká emigrace v Československu (1948-1968) – Od jednoho rozštěpení ke druhému* sleduje především politický život emigrace, úzce spjatý s Komunistickou stranou Řecka. Spolu s Kateřinou Královou, která se zabývá moderními řeckými dějinami a tématem řecké emigrace v ČSR, redigoval kolektivní monografii *Vyschly nám slzy... Řečtí uprchlíci v Československu*. Autoři ve svých studiích vycházejí z více než sta rozhovorů pamětníků tří generací českých Řeků.

Zdrojem informací pro mě byly také autobiografické knihy, napsané příslušníky řecké emigrace. Ve své práci se opírám především o Lysimacha Papadopula, který emigroval jako dospělý a byl učitelem a předsedou organizace EVOP (Epitropi voithia sto pedi – Pomoc dítěti). Jeho kniha *Děti Bouře* přináší mnoho cenných informací a trochu jiný pohled na věc očima pamětníka. Geiorgos Karadzos, příslušník generace řeckých dětských emigrantů vyrůstajících v domovech ve své vzpomínkové knize *Ukradené slunce* popisuje příchod a život v Československu.

Cílem této bakalářské práce je charakteristika života ve vybraných domovech řeckých dětí v severních Čechách. V prvních pěti kapitolách jsem analyzovala počátek dětské emigrace v Československu. Druhou kapitolu jsem věnovala řecké občanské válce. Při jejím zpracování jsem se opírala o Pavla Hradečného (*Dějiny Řecka*). Ve třetí kapitole se zabývám dětskou emigrací, přičemž jsem se důkladněji zaměřila na otázku „únosu“ řeckých dětí, která je dodnes kontroverzním tématem. Hlavním zdrojem této kapitoly byla práce Pavla Hradečného *Řecká komunita v Československu. Její vznik a počáteční vývoj (1948–1954)* a práce Larse Baerentzena, Johna O. Iatrida a Ola L. Smithe *Studies in the history of the Greek Civil War 1945–1949*. Čtvrtou kapitolu jsem věnovala slavomakedonským dětem, které byly součástí řecké emigrace. Jejich soužití s řeckými emigranty představuje vedle otázky „únosu“ řeckých dětí nejožehavější téma, a to hlavně kvůli dodnes neustávajícím sporům mezi oběma komunitami jak v České Republice, tak v Řecku. V další kapitole, která nese název Buljkes, jsem nastínila život v této jugoslávské vesnici, která z počátku sloužila jako uprchlický tábor řeckých partyzánů. Během emigrace pak byla obývána také dětskými uprchlíky.

V další části své práce popisují život dětských emigrantů na území Československa. Při zpracování těchto kapitol jsem se opírala o několik prací.² V kapitole, která se věnuje životu v dětských domovech, se objevují také výpovědi pamětníků, za ty vděčím projektu Institutu mezinárodních studií z fakulty sociálních věd Univerzity Karlovy Sixty Years After. Kapitola Život v dětských domovech má čtenářovi nastínit, jak měl takový život vypadat. Reálná podoba je popsána v kapitolách věnovaných konkrétním domovům. V osmé kapitole jsem věnovala pozornost výchově a vzdělávání řeckých dětí v Československu. Zaměřila jsem se na několik problémů, se kterými se řecká emigrace potýkala: nedostatek učitelů, nedostatečné vybavení učeben, nepřiměřená kvalifikace pedagogů atd. Mým cílem bylo popsat ideologickou výchovu řeckých dětí, které byly vychovávány ve specifickém polovojenském duchu. V kapitole je popsán také přechod řeckých dětí do českých škol a následné soužití s českými vrstevníky. Kapitulu uzavírám jejich studiem na vysokých školách.

V poslední části práce je charakterizována podoba života ve vybraných dětských domovech řeckých dětí v severních Čechách, konkrétně v libereckém kraji (Krásné Pole, Frýdlant, Chrastava, Machnín a Skokovy). Tyto domovy jsem vybrala proto, že každý z nich je něčím specifický a dohromady tvoří reprezentativní vzorek. Cílem této části je provést rekonstrukci života v jednotlivých domovech metodou sondy. Zdrojem konkrétních informací byly archivní dokumenty, které byly získány z fondu KNV Liberec 1949–1960, který je uložen v SOA Litoměřice. V archivu mi byly poskytnuty dva svazky Řecká akce – osobní výkazy 1949–1951 a Řecká akce – dětské domovy 1951. Informace jsem doplňovala dle potřeby také z knihy Antuly Botu a Milana Konečného *Řečtí uprchlíci*.

Při zpracování archivních dokumentů jsem narazila na několik problémů. Prvním z nich byl fakt, že bohužel nebylo možné získat srovnatelný počet dokumentů ze všech vybraných dětských domovů. Proto se budou charakteristiky života ve vybraných dětských domovech lišit rozsahem a podrobnostmi. Největší počet dokumentů se zachoval o dětském domově v Krásném Poli. Dalším problémem byl fakt, že některé dokumenty nejsou datované a je tedy obtížné některé popisované události zařadit přesně chronologicky. Snažila jsem se z nesčetného množství pramenných dokumentů pečlivě vybrat ty, které jsou pro mé téma hodnotné. Také jsem usilovala o vyvážené zastoupení všech druhů písemností.

---

² Kateřina Králová a Konstantinos Tsivos (eds.): *Vyschly nám slzy*, Praha, 2012; Antula Botu a Milan Konečný *Řečtí uprchlíci*, Praha, 2005; Loring Danforth, Riki Van Boeschoten, *Children of the Greek Civil War: Refugees and the Politics Memory*, University of Chicago Press, 2012. V kapitole věnované výchově a vzdělávání řeckých dětí čerpám kromě výše zmíněných autorů také z práce Kiriaki Chábové *Vzdělávání řeckých dětí v Československu v letech 1948 – 1968*, Praha, 2009 a knihy Lysimacha Papadopula *Děti Bouře*, Praha, 1998.

Archivní dokumenty je možné rozdělit do několika kategorií. Denní chod dětských domovů lze vyčíst z několika typů zpráv. Zprávy ze společných schůzí, vedených vedoucími domovů, které většinou sdělují problémy dětských domovů. Zprávy, které vedoucí dětských domovů podávali KNV v Liberci a Sociální komisi Československo – řecké společnosti a pravidelné měsíční zprávy. Velký počet zpráv, zejména nemocničních, se věnuje zdravotnímu stavu dětí. Které děti a personál se v jednotlivých domovech nacházel, jsem vyčetla z několika dokumentů, jako jsou seznamy dětí, zprávy o převodu dětí z jednoho dětského domova do druhého a zprávy o personálním obsazení domovů. Za jakých sociálních podmínek děti v domovech žily, jsem zjišťovala z žádostí domovů o doplnění materiálního vybavení nebo o doplnění pedagogických a nepedagogických pracovníků, dále z objednávek o ošacení a obuv a z pokynů a příkazů Sociální komise Československo-řecké společnosti. Ukončení chodu dětských domovů se věnují zprávy o hospodářské a finanční likvidaci, které u některých domovů chybí.

2 Řecká občanská válka

2.1 Nástin druhé světové války v Řecku

Po začátku 2. světové války měl Řecko v rukou diktátor a generál Ioannis Metaxas, který se zpočátku snažil o udržení řecké neutrality, nicméně, jak se brzy ukázalo, Mussolini měl s Řeckem naprosto opačné plány. Tlak fašistické Itálie vůči Řecku se začal stupňovat již v roce 1939, kdy se italské jednotky usídlily na jihu Albánie, na území severního Epiru. Mussolini se snažil udržet krok s Hitlerem a s územními zisky nacistického Německa. Z toho důvodu se rozhodl pro útok na Řecko a jeho okupaci. Byl přesvědčen, že se bude jednat o snadné vítězství. Útok zahájil v srpnu roku 1940, kdy italské torpédo potopilo řecký křižník Elli v Egejském moři. Následovalo ultimátum, které Metaxasovi z Mussoliniho pověření předložil italský vyslanec Emanuele Grazzi. Toto ultimátum zahrnovalo řadu velice ponižujících podmínek. Klíčovým požadavkem bylo svolení řecké vlády k umístění italských jednotek na území Řecka po dobu bojů proti Velké Británii. Metaxas okamžitě označil celé ultimátum za nepřijatelné.³ O tři hodiny později dal Mussolini rozkaz k útoku italským jednotkám v Albánii. Začaly útoky na některá řecká města a dopravní uzly. Cílem Itálie nebylo jen získat vliv nad územím, ale také zabránit britským jednotkám ve zřízení stanovišť na Balkáně.⁴

Řecký lid nereagoval tak, jak Itálie očekávala. Drtivá většina národa se stmelila k obraně a vlastenecké smýšlení spojilo lid všech vrstev. O několik týdnů později byly italské jednotky zatlačeny zpět za hranice do Albánie. Vstoupení Řecka do války znamenalo pro Velkou Británii získání nového spojence. Británie se v témže období snažila získat souhlas Jugoslávie, Turecka a Řecka s vytvořením balkánské protiněmecké aliance. Churchill také doufal, že se podaří zamezit nacistům přístup k ropným polím v Rumunsku.⁵

V průběhu roku 1941 se ovšem o Řecko začal zajímat i Hitler a události nabraly rychlý spád. Hitler nabídl Řecku mírovou dohodu za podmínky ukončení řecko-italských bojů. Řecko by tak získalo albánské pohraničí, ve kterém žilo řecké obyvatelstvo. Metaxas to ale odmítl. Zároveň doufal, že stále povede válku s Itálií a současně si udrží mírové vztahy

---

³ 28. říjen vstoupil v Řecku do dějin jako den „Ne“ (řecky „Ochi“) a každoročně se slaví jako státní svátek.

⁴ Pavel HRADEČNÝ a kol., *Dějiny Řecka*, Praha 1998, str. 423.

⁵ *Tamtéž*, str. 426.

s Německem. Zanedlouho poté, v lednu 1941 Metaxas umírá na následky angíny. Král Jiří II. jmenoval nového premiéra Alexandra Koryzise.⁶

V únoru 1941 Německo získalo povolení k umístění jednotek na území Bulharska, které se připojilo k Paktu tří. Stejně tak učinila Jugoslávie v březnu 1941. V březnu téhož roku se německé vojenské velení rozhodlo, že v zájmu vypuzení Britů z Balkánu je třeba obsadit celé řecké území.⁷ Útok německých jednotek byl zahájen 6. dubna 1941 a o tři dny později byla dobytá Soluň. Ke konci měsíce generál Georgios Tsolakoglou podepsal kapitulaci německé armádě. Král Jiří II. a vláda se přemístili na Krétu, kam byli později také evakuováni řečtí a britští vojáci. Ještě v dubnu byly německými jednotkami obsazeny Athény a v průběhu května všechny Jónské ostrovy, kromě Kréty. Ta byla dobytá po výsadbku německých parašutistů z 20. května. Vláda nového premiéra Tsuderose spolu s Jiřím II. uprchli do Egypta.⁸

Italská a bulharská armáda drancovaly zemi, vypalovaly a vyvražďovaly vesnice, což velmi negativně ovlivnilo ekonomiku a zemědělství. Důsledkem toho byl hladomor, kterému podlehl během jednoho roku 73 tisíc obyvatel. V roce 1942 se pozornost Německa obrátila na židovskou komunitu, která v Soluni čítala šedesát tisíc příslušníků. Soluňští Židé byli postupně zbaveni práv i majetku a v průběhu roku 1943 přemístěni do koncentračních táborů.⁹

Komunistická strana Řecka jako první vyzvala k odboji proti okupantům. Programem KSŘ bylo budování poválečného státu na principech demokracie a svobodného rozhodování občanů. O poválečné formě státu měl rozhodnout řecký lid. Z iniciativy KSŘ byla založena Národněosvobozenecá fronta EAM. Ta se aktivně podílela v době hladomoru 1941/1942 na demonstracích a stávkách, jejichž požadavkem byly větší přídělý potravin. V květnu 1942 se formovala ozbrojená složka EAM – Řecká lidová osvobozenecá armáda (ELAS), která později byla největší odbojovou organizací v Řecku. Nejvýznamnější pravicovou odbojovou organizací byla Národní republikánská liga (EDES). Jednotky ELAS působily na většině řeckého území. EDES působily v horách Epiru. V centrálním Řecku operovala organizace s názvem Národní a sociální osvobození (EKKA). Tyto odbojové organizace se od roku 1942 významně podílely na ozbrojeném odboji.¹⁰

---

⁶ *Tamtéž*, str. 427.

⁷ *Tamtéž*, str. 428.

⁸ *Tamtéž*, str. 430.

⁹ *Tamtéž*, str. 433.

¹⁰ *Tamtéž*, str. 436, 437.

Británie se začala aktivně podílet na řeckém odboji v roce 1943. V červenci tohoto roku byla uzavřena dohoda mezi řeckými partyzány a Británií. Došlo k vytvoření hlavního vojenského velitelství mezi EDES, ELAS, EKKA a Brity. Jedině Komunistická strana Řecka nevnímala tuto smlouvu pozitivně. Domnívala se, že dohoda by mohla ohrozit antifašistický odboj.¹¹

Po kapitulaci Itálie v září 1943 došlo k rozporům mezi jednotkami antifašistického odboje. Pod vlivem Velké Británie se z původní republikánské EDES přetvořila na soubor všech pravicových složek. Postupně docházelo mezi odbojovými organizacemi k rozbrojům a obviňování z kolaborace s nacisty. Řecká pravice považovala komunismus za stejnou hrozbu jako nacismus. Období od října 1943 do února 1944 je označováno jako tzv. první kolo občanské války. Paralelně probíhal boj proti okupantům a domácím kolaborantským silám.

V dubnu 1943 postavili Němci do čela nové (třetí) kolaborantské vlády Ioannise Rallise. Doufali, že jim pomůže v boji s partyzány a pověřili ho proto sestavením vlastní armády, označované jako bezpečnostní prapory. Jejich úkolem bylo likvidovat odbojové jednotky na řeckém venkově. Zvlášť brutálně vraždily levicově smýšlející obyvatele.¹²

V polovině října roku 1944 se v Řecku vylodily spojenecké jednotky. V Athénách stanula 18. října vláda v čele s Georgiem Papandreem. Jednotky ELAS pronásledovaly ustupující německé vojáky a obsazovaly venkovské oblasti. Do styku přišli komunisté také se stoupenci bezpečnostních praporů, které vraždili. Za to byli později ostře kritizováni řeckou veřejností a ztratili velkou část podpory.¹³

Během druhé světové války v Řecku zemřelo téměř 600 tisíc osob (8% populace). Židovské obyvatelstvo bylo vyhlazeno a více než 1500 řeckých vesnic bylo srovnáno se zemí. Hospodářství bylo rozvráceno, průmysl téměř neexistoval, protože továrny byly zničeny a země se ocitla na pokraji bankrotu. Životní úroveň řeckého obyvatelstva byla katastrofální.¹⁴ Pro Řecko ovšem konec druhé světové války znamenal počátek bratrovražedného boje. V závěru 2. světové války dochází k tzv. 2. kolu občanské války a německou intervencí ihned vystřídala britská.

---

¹¹ *Tamtéž*, str. 441.

¹² *Tamtéž*.

¹³ *Tamtéž*, str. 446.

¹⁴ *Tamtéž*, str. 451.

2.2 Řecko po 2. světové válce

Situace v Řecku po 2. světové válce nebyla o nic klidnější než během války. V letech 1946–1949 tam probíhala občanská válka, kdy na jedné straně stáli konzervativci (EDES), podporováni Velkou Británií a USA a na straně druhé revoluční řecká komunistická strana. Tato občanská válka je bezesporu jednou z nejtragičtějších událostí 20. století. Zůstává zahalena několika nejasnostmi zejména v otázce, ve kterém okamžiku válka vypukla a kdo je jejím viníkem.

Vedle hospodářské a sociální krize působila v neprospěch stabilizace domácích poměrů především okolnost, že prakticky veškerý vnitropolitický život Řecka byl podřízen vyhocenému zápasu o politickou moc. Vůdčími aktéry vnitrořeckého konfliktu byli na jedné straně komunisté, kteří stáli v čele levicového seskupení EAM/ELAS¹⁵, a na druhé straně jejich odpůrci, kteří představovali pestrý soubor směrů pravicové orientace a rojalistického i konzervativně republikánského zaměření. Přestože představitelé pravice ovládali klíčové pozice ve vládě a těšili se podpoře Velké Británie, nemohli se ještě ani zdaleka považovat za pány situace ve státě. Tři čtvrtiny území Řecka zůstávaly totiž nadále pod faktickou kontrolou fronty EAM a jejích orgánů, zejména armády ELAS.

K rozhodnutí uplatnit vojenskou sílu proti armádě ELAS, která se výrazným způsobem zasloužila o porážku mocností Osy na jižním Balkánu a ve východním Středomoří, přiměly Londýn obavy z nastolení komunistického zřízení na řecké půdě a z následné ztráty výsadního britského postavení v celém regionu. Churchill, který do té doby beze zbytku podporoval řeckého krále Jiřího II., se nyní vyslovil pro to, aby panovník, který stále zůstával v exilu, do doby definitivního rozhodnutí otázky státní formy plebiscitem přenechal správu země regentovi a aby do této funkce jmenoval obecně přijatelného církevního hodnostáře arcibiskupa Damaskina.¹⁶ Britské odhodlání docílit řešení řecké krize politickými prostředky se odrazilo v Churchillově osobní návštěvě v Athénách o Vánocích roku 1944 a ve svolání konference řeckých politických představitelů za účasti komunistických zástupců fronty EAM.

2.3 Smlouva ve Varkize

Bitva o Athény, která fakticky představovala druhé kolo občanské války (události od 3. prosince 1944 do 18. ledna 1945), dospěla ke svému formálně právnímu ukončení mírovou

---

¹⁵ ELAS, Ellinikos Laikos Apeleutherotikos Stratos, Řecká lidová osvobozenecá armáda. Partyzánské vojsko řecké levicové organizace EAM. Řídící složkou vojska byli komunisté. Otázka demilitarizace ELAS krátce po osvobození Řecka od fašismu byla jednou z příčin konfliktu mezi EAM vedenou komunisty a poválečným řeckým režimem podporovaným Velkou Británií.

¹⁶ P. HRADEČNÝ, *Dějiny Řecka*, str. 455.

dohodou, kterou mezi sebou 12. února 1945 v lázeňském městečku Varkiza uzavřeli zástupci fronty EAM a athénské vlády za patronace britských představitelů. Dokument vyžadoval od poražené levice vydání zadržovaných rukojmí a rozpuštění všech jejích ozbrojených formací včetně vojska ELAS do 15. března 1945.¹⁷ Vláda se zavázala zajistit všem občanům bezpečnost a respektování jejich práv, vyhlásit amnestii na politické zločiny spáchané v době od 3. prosince 1944 do 12. ledna 1945 (vyjma deliktů kriminální povahy), očistit státní aparát od kolaborantů, zformovat národní armádu a v nejbližším možném termínu uskutečnit plebiscit o státní formě a vyhlásit všeobecné parlamentní volby za rovných podmínek pro všechny občany.¹⁸

Smyslem této dohody bylo nejen ukončit vojenský konflikt, ale i vytvořit podmínky pro celonárodní smíření. Podstata této smlouvy zůstala ovšem nenaplněna. Porušování těchto ujednání ze strany vládních kabinetů mělo svou příčinu v jejich antikomunistické a antilevicové orientaci a ve slabosti a neschopnosti vlády získat kontrolu nad situací v zemi.

2.4 Občanská válka

V roce 1946 proběhly parlamentní volby za neúčasti levicových stran, jejichž výsledek znamenal vyhocení vnitrostátního napětí. Vytvořená vláda zaujala nedemokratický postoj. Proti všem nespolehlivým osobám (komunistům, ale i socialistům a liberálům) byly uplatňovány různé formy nátlaku a teroru např. internace na tzv. internační ostrovy, věznění atd.

Na základě nedemokraticky provedeného referenda o státní formě se Řecko stalo opět monarchií (král Jiří II. a od roku 1947 Pavel I.). Jako reakci na vnitrostátní situaci začala KS Řecka organizovat partyzánské oddíly, které se od prosince 1946 označovaly za DSE (Dimokratikos stratos tis Elladas, Demokratické vojsko Řecka). I přes odpor vládních vojsk převzalo DSE v roce 1947 pod svou kontrolu téměř polovinu území celého Řecka. Boj athénskému režimu s komunisty se postupně dostával i do mezinárodního kontextu. Oba tábory usilovaly o získání pomoci z ciziny. Athénský režim obdržel díky Trumanově doktríně ekonomickou a vojenskou pomoc z USA, která dosáhla výše 1,5 miliardy amerických dolarů. DSE dostávala potraviny a zbraně od sousedních komunistických států, především od Jugoslávie, ale s rozsahem pomoci USA se nemohla měřit. Komunistické státy si nemohly

---

¹⁷ *Tamtéž*, str. 457.

¹⁸ *Tamtéž*, str. 458.

dovolit takovou podporu jako USA, a tak byla královská vojska technicky mnohem lépe vybavena.¹⁹

Rok 1948 znamenal pro DSE ztrátu vojenské síly a byla nucena věnovat se hlavně obraně svých hlavních center (Grama, Vitri). Na postupný neúspěch měla také vliv roztržka mezi Stalinem a Titem. Komunistická strana Řecka stála před rozhodnutím, zda se bude orientovat na Bělehrad nebo na Moskvu. KSŘ se nakonec rozhodla projevit loajalitu Stalinovi, ten jí za tento krok přislíbil velkou vojenskou i politickou podporu. Bělehrad po tomto rozhodnutí postupně zastavil pomoc řeckým partyzánům. Pomoci se řeckým partyzánům dostalo v polovině roku 1948 od sousední Albánie.²⁰ Občanská válka v Řecku končila v roce 1949 poté, co vládní jednotky obklíčily část vojska v pohoří Grammos a vedení KS Řecka dalo rozkaz k evakuaci vojáků do Albánie, komunisté v Řecku byli poraženi.

Bilance občanské války 1946–1949 byla pro Řecko katastrofální. Téměř 50 tisíc Řeků padlo a velké množství vojáků i obyvatel bylo zraněno. Kolem sto tisíc lidí zemi opustilo většinou pod hrozbou persekuce ze strany vítězné pravice. Desítky tisíc lidí levicového smýšlení se ocitly ve vězeních a internačních táborech. Občanská válka svými důsledky ovlivnila v následujících letech skoro každou řeckou rodinu.

---

¹⁹ *Tamtéž*, str. 469.

²⁰ *Tamtéž*, str. 472.

3 Dětská emigrace

Na jaře 1948 začaly přípravy na první odchod řeckých dětí na cestu do vzdálených lidově demokratických zemí, jak se sami nazývaly (Jugoslávie, Bulharsko, Albánie, Rumunsko, Maďarsko, Československo, Polsko) a SSSR. Iničiátoři věřili, že je tak ochrání před útrapami občanské války. Tyto děti pocházely z rozsáhlých oblastí severního Řecka. V horských vesnicích (např. Notia, Pefkochorie, Kastanochorie, vesnice poblíž města Kastorie), ve kterých žily zejména pastevecké rodiny. Organizaci těchto přesunů helénských dětí měla na starosti tzv. Prozatímní demokratická vláda Řecka (PDKE) a Demokratická armáda Řecka (DSE). Obě tyto složky spadaly pod Komunistickou stranu Řecka.

Organizátoři akce věřili, že pobyt dětí ve spřátelených zemích bude jen dočasný a že po předpokládaném vítězství se děti vrátí do vlasti ke svým rodinám a po návratu budou zdravé a vzdělané. Otázka, co by se s dětmi stalo, pokud by republikánská vojska válku prohrála, se důkladně neřešila. Poslední opevnění armády byla poražena 25. srpna 1949 v pohoří Grammos, což znamenalo vítězství monarchistické strany Řecka a definitivní porážku partyzánů. Po prohrané bitvě opět nebyl čas přemýšlet nad tím, co se bude dít s dětmi, které byly přesunuty do cizích zemí, nýbrž se řešil přesun poražených vojáků. Šlo o tisíce rodin, kterým hrozilo kruté pronásledování v případě, že by na území Řecka zůstaly.

První transporty stovek dětí dorazily do cílových zemí na jaře 1948. Jednalo se o několik organizovaných přesunů. Do Československa cestovaly přes Jugoslávii, Maďarsko a konečnou stanicí byl Mikulov, který sloužil jako třídící tábor řeckých migrantů. O jejich vyslání rozhodla komunistická horská vláda a své rozhodnutí zveřejnila 4. března 1948 prostřednictvím rozhlasové stanice Svobodné Řecko (Eleftheri Ellada), která vysílala z Bělehradu.²¹

3.1 Pedomazoma

Od března 1948 do léta 1949 bylo z oblasti severního Řecka evakuováno 25 tisíc dětí ve věku několika měsíců až 15 let. Prozatímní vláda požádala o poskytnutí azylu země východního bloku. Ty této žádosti vyhověly. Vláda v Athénách na to ihned reagovala. Obrátila se na OSN a komunisty obvinila z únosu dětí. Pojmem *pedomazoma* se v řecké tradici označuje násilné odvádění dětí, prováděné za osmanské nadvlády za účelem jejich

---

²¹ Konstantinos TSIVOS, *Řecká emigrace v Československu (1948–1968) – Od jednoho rozštěpení ke druhému*, Praha 2012, str. 43.

konverze k islámu, výchovy v oddané stoupence osmanské říše a výcviku k vojenské službě v elitních janičářských plucích. Monarchistická vláda označila tento postup za genocidu a tvrdila, že tak chtějí komunisté indoktrinovat děti komunistickou ideologií, přimět rodiny, aby se podílely na komunistických povstáních a zničit tak „řeckou rasu“.²² Oficiální stížnost podala 27. února 1948 k zvláštní komisi OSN pro Balkán UNSCOB, „*Že řecké děti byly násilně přesunuty partyzány přes hranice do Albánie, Bulharska, Jugoslávie a také do dalších východoevropských zemí, kde byly drženy.*“²³ Tato závažná obvinění vyvolala u mezinárodní i řecké veřejnosti velký rozruch. Povstalecká tzv. horská vláda, která do této doby o přesunech dětí mlčela, byla nucena podat vysvětlení. Učinila tak ve svém prohlášení z 3. března 1948, kde poprvé řečtí komunisté připustili fakt odvodu dětí z válečných oblastí na sever. Postup označili za humanitární akci. Jako důvod uvedli, že chtějí děti dostat z nebezpečné zóny, kterou představovalo severní Řecko, zmítné bombardováním a ochránit je před terorem monarchofašistů a Angloameričanů.²⁴ Komunisté odmítali tvrzení, že by se dopustili *pedomazoma*, a naopak obvinili roajalisty z odvodů dětí z bojových pásem a jejich následného umístování do převýchovných internátů, tzv. domovů královny Frederiky. Ta velmi aktivně budovala dětské vesnice, ve kterých byly děti soustřeďovány a později nabízeny k adopci do „politicky spolehlivých“ rodin. Argumenty komunistů o záchraně dětí před monarchofašisty a Angloameričany převzala v plné míře propaganda zemí sovětského bloku a dala jim plnou publicitu v březnu a v dubnu 1948, kdy evakuace dětí nabyla velkého rozsahu.²⁵ V polovině března 1948 bylo vydáno v novinách *Exormisi* (vydávané Demokratickou armádou) oznámení Ministerstva vnitra Prozatímní horské vlády, které zde obhajovalo své jednání „*Organizace péče a ochrany ve Svobodném Řecku, tak jako tisíce rodičů a opatrovníků, se před časem obrátily na dobročinné organizace lidově demokratických zemí a požádaly je, aby se postaraly o ochranu řeckých dětí, které byly ohroženy podvýživou a barbarstvím monarchofašismu. Tyto dobročinné organizace pro ochranu dětí, stejně tak jako různé mládežnické organizace v těchto zemích, přijaly výzvy s velikým nadšením a uspokojením a zavázaly se postarat o řecké děti na tak dlouho, jak bude nezbytné.*“²⁶

---

²² Pavel HRADEČNÝ, *Řecká komunita v Československu*, Praha 2000, str. 30.

²³ Lars BAERENTZEN: The „Paidomazoma“ and the Queen’s Camps. In: Lars BAERENTZEN, John O. IATRIDES, Ole L. SMITH, *Studies in the history of the Greek Civil War 1945–1949*, Copenhagen, Museum Tusulanum Press 1987, str. 128.

²⁴ *Tamtéž.*

²⁵ *Tamtéž.*

²⁶ *Tamtéž* str. 130.

3.1.1 Postoj Československa v otázce únosu řeckých dětí

Přetrvávající spor mezi zneprátelenými stranami se stal jedním z aspektů „řecké otázky“ projednávané na mezinárodním fóru.²⁷ UNSCOB, která se ztotožňovala s athénskou vládou, podala 21. května 1948 oficiální zprávu o únosu řeckých dětí do Bulharska, Jugoslávie a Albánie, s tvrzením, že s tímto plánem zmíněné země již dříve souhlasily.²⁸ Obviněné země toto tvrzení odmítly a některé z nich podaly prohlášení, že se na jejich území nenacházejí žádné řecké děti. Československo hájilo svůj postoj na valném shromáždění v Paříži tak, že každé dítě bylo do země přivedeno se souhlasem rodičů nebo rodinného příslušníka, pokud rodiče nemělo, a že československá vláda pouze plní humanitární povinnost. Československo a další země sovětského bloku souhlasily se zněním rezoluce 193/III C z 27. listopadu 1948, „*kteřá doporučovala, aby se do Řecka vrátily všechny děti, jež se nacházejí mimo jeho území, jestliže ony samy, jejich otcové nebo jejich matky či jejich nejbližší příbuzní (nemají-li rodiče) projeví toto přání.*“²⁹ Generální tajemník OSN Trygve Lie byl pověřen zjistit, které instituce v inkriminovaných zemích napomáhají k uskutečnění doporučení plynoucích z rezoluce. Dále se měl obrátit na mezinárodní organizace Červeného kříže, jež měly dopomoci k naplnění daného cíle. Jednomyslným přijetím rezoluce (všemi 45 hlasy) bylo uloženo vládě Řecka a zemím, kde se měly řecké děti nalézat, aby vyhotovily seznamy dětí, které měly být navraceny do vlasti. Tyto seznamy měly být zaslány do Ženevy náležitým mezinárodním organizacím Červeného kříže. Země sovětského bloku nehodlaly ustoupit ze svého prvotního stanoviska nevydat žádné dítě řeckým monarchofašistům. Ovšem Československo projevovalo svůj negativní postoj rozvážněji, než ostatní komunistické země střední a jihovýchodní Evropy. Ve shodě s ostatními komunistickými zeměmi nepředložilo žádný seznam řeckých dětí nalézajících se na jeho území, ale zároveň neprojevalo (na rozdíl od ostatních komunistických režimů) negativní postoj vůči jednání o tomto ožehavém problému.³⁰

První seznam zhotovený řeckým Červeným křížem čítal 5060 dětí, které měly být repatriovány. Československo v zájmu zachování dobrých vztahů před nadcházejícím IV. zasedáním Valného shromáždění OSN sdělilo, že na svém území s jistotou identifikovalo 138 dětí ze zasláného seznamu. I přes tuto československou „vstřícnost“ byla zahájena jednání s představiteli mezinárodních organizací Červeného kříže o řeckých dětech.

²⁷ P. HRADEČNÝ, *Řecká komunita*, str. 31.

²⁸ Milan RISTOVIĆ, *A Long Journey Home: Greek Refugee Children in Yugoslavia, 1948–1960*, Thessaloniki 2000, str. 29.

²⁹ P. HRADEČNÝ, *Řecká komunita*, str. 31.

³⁰ *Tamtéž*, str. 32.

Pro Československo to znamenalo neúspěch. Doufalo, že zasláním seznamu o 138 dětech, které se na jeho území nacházely, se vyhne dalším jednáním o repatriaci řeckých dětí. Představitelé komunistického režimu označili svůj postup za politicky chybný a potřebovali nalézt a určit viníky. Obvinění byli později členové strany, kteří se aktivně podíleli na mezinárodních jednáních o řeckých dětech, bývalý ministr zahraničí Vladimír Clementis a jeho náměstek Vavro Hajdů. Posléze Československý červený kříž odmítl dále diskutovat o řeckých dětech, které by se zde mohly nacházet. V kauze 138 dětí požadoval věrohodnější žádosti se zárukou, že děti ani jejich příbuzní nebudou po návratu do Řecka omezováni či pronásledováni. Mezinárodní organizace Červeného kříže se postarala o dodání jednotlivých žádostí o repatriaci dětí, které byly identifikovány na československém území. Dokumenty byly československými úřady označeny za falzifikáty a Mezinárodní červený kříž byl obviněn z podílení se na těchto podvodech vedených monarchofašistickým Řeckem.³¹ Během dalších jednání zaujaly komunistické orgány Československa taktiku zapírání. Prohlašovaly, že kromě 138 přiznaných dětí se zde žádné řecké děti nenacházejí. Úřady se negativně projeví například ve věci odeslání řeckého chlapce Kostase Angelidise, který se nacházel v dětském domově v Československu, za jeho rodiči do Austrálie. *„Stanoviskem jest nevydávat ani jedno dítě kamkoliv. Odůvodňují to tím, že vydání prvního dítěte by mohlo být zneužito pro akci za vrácení dalších dětí – popřípadě k jiným akcím provokačního rázu. Sekretariát doporučil Angelidise nevydat a požádat, aby v tomto směru byla vyrozuměna příslušná místa a zastavena připravovaná opatření k odjezdu.“*³²

Mezinárodní výbor Červeného kříže a Liga společností Červeného kříže po několika nezdařených pokusech, týkajících se otázky repatriace řeckých dětí, oznámily generálnímu tajemníkovi OSN Trygve Liemu neúspěch v jednání 1. října 1952. Na VII. Valném shromáždění OSN, které se konalo 17. prosince 1952, mezinárodní společenství poděkovalo organizacím Červeného kříže za dosavadní úsilí a zrušilo Stálý výbor OSN pro repatriaci řeckých dětí. Pro Československo to znamenalo dosažení dlouhodobého společného cíle „lidově demokratických“ států.³³

Otázka evakuace řeckých dětí bývá předmětem mnoha diskuzí. Jednotlivé názory na tuto problematiku se často velmi liší. Je nutné se na věc dívat z více pohledů, DSE uchránily řecké děti před válkou a zajistily azyl, ovšem s jistými vedlejšími úmysly. V roce 1948 se

---

³¹ *Tamtéž*, str. 33.

³² Interní záznam z 11. září 1950 pracovníka MZV ČSR T. Korbaře pro ministra zahraničí Viliama Širokého se zdůvodněním odmítavého stanoviska k žádosti odeslání řeckého dítěte Kostase Angelidise za jeho rodiči do Austrálie, Dokument č. 15, In: P. HRADEČNÝ, *Řecká komunita*, str. 113.

³³ *Tamtéž*, str. 34.

strana potýkala s nedostatkem bojeschopných záložníků. Problém mohla řešit právě dětská emigrace, která umožnila zmobilizovat tisíce žen, vyslaných do bojových jednotek. Tyto jednotky byly v roce 1949 doplněny o mladé bojovníky. Bylo zmobilizováno několik set mladistvých ve věku 15–18 let z rumunských dětských domovů. Adolescenti neměli s bojem žádné zkušenosti a ani je před tím nikdo nevytvořil a tak většina z nich přišla o život hned v prvních střetech s protivníkem.³⁴ Jejich smrt byla dostatečně pobuřující a mobilizace mladistvých byla zrušena.³⁵

I přesto byl v létě 1949 založen v Bratislavě výcvikový tábor, ve kterém byla soustředěna řecká mládež ve věku od 15 do 18 let. Po absolvování vojenského výcviku, měli být chlapci zařazeni do jednotek partyzánské armády. Jakmile se tato informace dostala do rukou athénské vlády, informovala o tom veřejnost a mezinárodní organizace. Tyto nepřesné a zveličené informace vyvolaly v západním světě velkou nelibost. Na základě toho byly vojenské tábory v Bratislavě zrušeny.³⁶

3.2 Příjezd do Československa

Cesta z Řecka vedla přes Albánii, Jugoslávii a Maďarsko a trvala zhruba tři měsíce. První transport dorazil do Československa 27. dubna 1948. Jeho cíl byl v Mikulově. Přijelo 749 dětí s 33 členným doprovodem vychovatelů a matek. Jejich první zastávkou byl mikulovský sběrný tábor, tzv. Záchytný domov řeckých dětí.³⁷ Shromažďovací středisko v Mikulově sloužilo dříve jako záchytná stanice pro zahraniční dělníky. Dle vládních nařízení museli být všichni cizinci v Československu řádně přihlášení v místě pobytu. Tato povinnost se vztahovala i na řecké děti. Po příchodu dětí do sběrných táborů na Moravě, tj. v Mikulově a Maloměřicích, dohodl ZNV v Brně s ministerstvem sociální péče zavedení *Prozatímního potvrzení totožnosti pro děti z Řecka*.³⁸ Totožnost emigrantů zajišťoval speciální průkaz, který obsahoval jméno, datum a místo narození, poslední bydliště v Řecku, datum příchodu do ČSR a popis osoby. Tento průkaz sloužil zároveň jako povolení k pobytu v místě určeném Zemským národním výborem v Brně.³⁹ Každý průkaz měl tři vydání, jeden obdržel opatrovník dítěte, druhý bezpečnostní referát ONV a třetí bezpečnostní oddělení ZNV v Brně,

³⁴ Během partyzánské války v letech 1941–1944 bylo zcela běžné, že do partyzánských oddílů se aktivně zapojili velmi mladí lidé. Velitelské pozice pak často zaujímalí lidé ve věku okolo 20 let. Díky tomu šlo o mimořádný charakter války, který nelze srovnávat s vedením války profesionálně řízenými armádami.

³⁵ K. TSIVOS, *Řecká emigrace*, str. 44, 45.

³⁶ P. HRADEČNÝ, *Řecká komunita*, str. 29.

³⁷ Antula BOTU, Milan KONEČNÝ, *Řečtí uprchlíci. Kronika řeckého lidu v Čechách na Moravě a ve Slezsku*, Praha 2005, str. 36.

³⁸ *Tamtéž*, str. 41.

³⁹ *Tamtéž*.

který vedl ústřední evidenci řeckých dětí.⁴⁰ Pokud by došlo ke změně bydliště, měl ji opatrovník nahlásit do tří dnů. Jako shromažďovací středisko v Čechách fungoval tábor ve Všebořicích u Ústí nad Labem, kam bylo přemístěno 805 dětí z mikulovského tábora.

Za nedlouho po prvním transportu dorazil vlak s 2 372 řeckými cestujícími, část z nich byla převezena do sběrného tábora v Lešanech u Benešova a část do Mikulova. Po několikátýdenní karanténě byli zařazeni do jednotlivých dětských domovů, zřízených přímo pro řecké děti. Celkem se do Československa během léta 1949 dostalo 3 900 řeckých dětí. Československo bylo po Jugoslávii a Rumunsku třetím největším poskytovatelem azylu pro řecké děti. Na konci roku 1949 se v Československu nacházelo 5 185 řeckých dětí, z nichž asi každé čtvrté bylo slovanského původu.⁴¹

---

⁴⁰ *Tamtéž.*

⁴¹ K. TSIVOS, *Řecká emigrace*, str. 45.

4 Slavomakedonské děti

Pojem Makedonie je označení používané pro historické území, které je v současnosti rozděleno mezi Řecko (51%), Makedonskou republiku⁴² (39%) a Bulharsko (10%).⁴³ Slavomakedonské děti tvořily čtvrtinu z celkového počtu dětí řecké emigrace. Po prohrané řecko-turecké válce 1921–1922 muselo Řecko v roce 1923 přistoupit k podepsání tzv. lausannské smlouvy, která vzájemnou výměnou obyvatelstva na základě vyznání řešila napětí mezi Řeckem a Tureckem. Tím se do Řecka dostalo více než milion utečenců, kteří se z velké části usadili právě v Makedonii, kde do té doby většinu tvořilo slavomakedonské obyvatelstvo. Řecko se je v meziválečném období snažilo helenizovat. Metaxasův diktátorský režim například zakázal používat slavomakedonské nářečí na veřejnosti a deportoval představitele slavomakedonské levice. Komunistická strana Řecka byla jedinou stranou, která uznávala „makedonský národ“ v Řecku. Ještě před skončením druhé světové války byla založena nová organizace *Narodno-osloboditeln Front – NOF*. V politickém programu této organizace byl vyzvednut boj Slavomakedonců za získání práv a upevnění národní identity. Hlavním cílem NOF bylo sjednocení řecké a jugoslávské Makedonie a projugoslávská orientace všech Slavomakedonců. Vůdce řeckých komunistů Nikos Zachariadis hájil veřejně řecký charakter Makedonie i přesto, že se Komunistická strana Řecka stále držela svého původního stanoviska respektování práva na sebeurčení „makedonského národa“. Zachariadis zaujal jiný postoj, když začal pomýšlet na možný ozbrojený konflikt a hledal spojence, jímž se v první řadě nabízel Tito. Na stranické konferenci v Soluni, která se konala 28. prosince 1945, označil organizaci NOF jako antifašistickou a demokratickou. V květnu 1946 se vedení KSŘ a zástupce NOF Paskal Mitrevski smluvně dohodli na začlenění partyzánských oddílů NOF do komunistické armády, která se od roku 1947 nazývala Řecká demokratická armáda (DSE). Oficiálně byla tato smlouva podepsána 14. října 1946. V řecké občanské válce tvořily partyzánské oddíly NOF důležitou složku. Jejich počet byl až 14 tisíc bojovníků.⁴⁴ Díky začlenění slavomakedonských partyzánských jednotek byly do programu emigrace zapojeny i slavomakedonské děti.

Tito chtěl, aby se po předpokládaném vítězství řeckých komunistů připojila egejská Makedonie k jugoslávské lidové republice Makedonii, čímž by se Makedonie stala součástí Balkánské federace s centrem v Bělehradu. Roztržka mezi Stalinem a Titem znamenala pro

---

⁴² Název, pod kterým byla země uznána OSN, je „Bývalá jugoslávská republika Makedonie“.

⁴³ *Tamtéž*, str. 168.

⁴⁴ *Tamtéž*, str. 167–176.

Komunistickou stranu Řecka komplikace a musela se rozhodnout, na jakou stranu se přikloní. Pod vlivem Nikose Zachariadise se komunistické vedení přidalo na stranu Moskvy, i přes to, že vědělo, že tak ztratí jugoslávskou vojenskou a materiální pomoc. Jugoslávie uzavřela hranice s Řeckem v červenci 1949.⁴⁵

Po skončení občanské války bylo slavomakedonské obyvatelstvo utlačováno. Ultranacionalistické poválečné vlády je násilím helenizovaly. Tento postoj (ne v tak agresivní míře) je v Řecku cítit dodnes. Jugoslávie se ke konci šedesátých let zachovala jinak. Slavomakedonským emigrantům nabídla v roce 1968 velmi příznivé podmínky k usazení se v makedonské republice. Této nabídce využilo celkem 1226 osob z původních řeckých emigrantů, kteří se uchýlili na konci 40. let do ČSR. Mezi nimi bylo i několik desítek Řeků, které tato nabídka lákala. Tito jim za účast v řecké občanské válce nabídl práci, byty a štědré důchody. I přes soužití obou národů mezi nimi dodnes panuje nedůvěra a rivalita.⁴⁶

---

⁴⁵ P. HRADEČNÝ, *Dějiny Řecka*, str. 474.

⁴⁶ K. TSIVOS, *Řecká emigrace*, str. 190.

5 Buljkes

Dospělí emigranti dorazili do Československa v průběhu roku 1949, většinou z Jugoslávie, z „řecké“ vesnice Buljkes. Ta se nacházela na území dnešní vesnice Maglic v Srbsku. V Buljkesu, který byl do roku 1945 obcí s německým obyvatelstvem, byl v květnu toho roku založen řecký uprchlický tábor. První obyvatelé pocházeli z řad odbojové armády ELAS. Obec se velmi rychle rozrůstala, v roce 1946 měla asi čtyři tisíce obyvatel, z toho bylo jen 161 žen a 30 dětí a v roce 1949 čtyři a půl tisíce obyvatel.⁴⁷ Buljkes byl uzavřená komunita s mnoha omezeními. Fakticky se jednalo o exteritoriální území řeckého státu pod vládou její prozatímní (tj. povstalecké horské armády). Lidé např. nemohli opouštět vesnici bez povolení, propustku dostalo asi tři sta lidí, kteří pracovali mimo obec. Obyvatelé byli k vesnici vázáni také měnou, která byla specifická pouze pro Buljkes a za hranicemi obce ji nemohli použít. Ve vesnici bylo vše, co utečenci potřebovali, nemocnice, dětský domov, divadlo, kino a dvě školy, základní škola a nižší gymnázium; na obou školách se vyučovalo v řečtině. Fungovala zde i vojenská akademie, kde byli školeni důstojníci DSE. Velký význam měla buljkeská tiskárna. Tiskly se tam nejen knihy a místní noviny (Foni tu Bulkes, Hlas Buljkesu) nebo časopis pro děti (Ta Aitopula, Orlici), ale také bankovky místní měny. Buljkes měla být ideální komunistickou obcí.⁴⁸

V červnu 1948 vystoupil předseda KSŘ Nikos Zachariadis a nastínil vztah Řecka a Jugoslávie. Z jeho slov vyplynulo, že se v roztržce Tita se Stalinem přiklání na stranu Informbyra. V Buljkesu to vyvolalo nepokoje mezi obyvateli, jelikož zejména Slavomakedonci se přikláněli na stranu Jugoslávie. Tyto střety si dokonce vyžádaly několik lidských obětí. Následně jugoslávská komunistická strana provedla v Buljkesu inspekci a obvinila vedení vesnice z nepřátelského chování vůči Jugoslávii. Na základě toho dohodla Komunistická strana Řecka přesun obyvatel do Československa.

---

⁴⁷ Marián SLOBODA, *Co se stalo s Bulkesem?*, dostupný z: <http://www.dialogos-kpr.cz/pdf/bulkes.pdf>.

⁴⁸ P. HRADEČNÝ, *Řecká komunita*, str. 36.

6 Péče o děti

Jako první převzala péči o řecké děti Československo-řecká společnost (ČsŘs), se sídlem v Praze, založena na jaře 1946 z iniciativy referátu pro Řecko, spadající pod československé ministerstvo informací.⁴⁹ K fungování této společnosti významně přispěla její zakladatelka a zároveň pracovnice ministerstva informací Milena Vieweghová. Ve spolupráci s Dimitriosem Papasem, pozdějším tvůrcem první české mluvnice pro Řeky, připravili „Akci na záchranu řeckého dítěte“. Šlo o kampaň na pomoc řeckým komunistům, na jejíž podporu byly pořádány sbírky. Tato „Akce“ měla za úkol informovat českou společnost o řeckých dětech, ještě před jejich příjezdem do ČSR. V dubnu 1948 bylo do pražských ulic vysláno několik dvojic Svazu české mládeže, jejichž úkolem bylo vybírat dobrovolné příspěvky na pomoc *demokratickému* Řecku. Každý, kdo přispěl, obdržel papírový odznak s nápisem „Pomáhej i ty demokratickému Řecku“.⁵⁰ Později tato *Akce* Československo-řecké společnosti dostala jednotný název Pomoc řeckému dítěti (*Epitropi voithia sto pedi*, EVOP). ČsŘs se věnovala nejen řeckým dětem, ale také řecko-československým kulturním vztahům. Politicky se dle pokynů ministerstva vnitra angažovat nemohla. Společnost pořádala několik kulturních akcí, např. výstavu řeckých fotografií, doprovázenou řeckými písněmi.

Pod dohledem mezinárodního oddělení ÚV KSČ působilo několik organizací, jejichž posláním bylo starat se o řecké děti. Vedoucí činitelé československé komunistické diktatury přisuzovali péči o malé emigranty velký význam a dětem se v ČSR dostalo vřelého přijetí. Zpočátku měla přímou péči o řecké dětské uprchlíky na starost Československo-řecká společnost. Jistý podíl na péči nesly také Ústřední rada odborů a úřadovny Zemské péče o mládež v Praze, Brně a Ostravě. Velkou účast na péči o řecké emigranty měla ministerstva, zejména ministerstvo sociální péče, ministerstvo zdravotnictví, školství, věd a umění a několik dalších státních úřadů. S masovým příchodem dospělých emigrantů v září 1949 přešla kompetence na zvláštní pracoviště ministerstva sociální péče s názvem „úsek Řecká akce“.⁵¹ Československý červený kříž se angažoval hlavně při převzetí dětských přistěhovalců. V prvním transferu z Řecka děti doprovázelo několik ošetřovatelek Červeného kříže,

---

⁴⁹ Kateřina KRÁLOVÁ, Konstantinos TSIVOS, Všichni do války! Vše pro vítězství! Občanská válka a počátky řecké emigrace, In: Kateřina KRÁLOVÁ, Konstantinos TSIVOS, *Vyschly nám slzy...Řečtí uprchlíci v Československu*, Praha 2012, str. 32.

⁵⁰ A. BOTU, M. KONEČNÝ, *c. d.*, str. 19–20.

⁵¹ P. HRADEČNÝ, *Řecká komunita*, str. 28.

v Mikulově poté zřídil přijímací středisko.⁵² Československý červený kříž převzal vedení péče o řecké emigranty v lednu roku 1952.⁵³

6.1 EVOP

Organizace, která měla zajistit vzdělávání malých emigrantů, byla vytvořena v květnu 1948 a je známa pod zkratkou EVOP (Epitropi voitheias sto paidi, Pomoc dítěti). Nejprve sídlila v Budapešti a od roku 1950 v Bukurešti. Předsedou EVOP byl Petros Kokkalis, známý lékař, bývalý univerzitní profesor a ministr sociálního zabezpečení v Prozatímní demokratické vládě.⁵⁴ EVOP měla spolupracovat s organizacemi v zemích, kde byly přijaty řecké děti, měla také dodávat řecké učební materiály a literaturu dětským domovům. Ve spřátelených zemích byly zřízeny pobočky EVOP, v případě Československa měla pětičlennou komisi a předsedou byl Lysimachos Papadopulos. Exilová vláda trvala na tom, aby v domovech vyučovali výhradně řečtí učitelé. Tak tomu doopravdy bylo až do roku 1951, kdy československé ministerstvo školství převzalo plnou odpovědnost za výchovu a výuku řeckých dětí a mezi léty 1951 – 1952 došlo k přechodu řeckých dětí do českých škol.⁵⁵ Řecká strana měla nadále zajišťovat učebnice a pomůcky na předměty vyučované v řečtině.

---

⁵² Jaroslav OTČENÁŠEK, Řecká národnostní menšina v ČR dnes, *Český lid*, 85, 1998, str. 147–159.

⁵³ P. HRADEČNÝ, *Řecká komunita v Československu*, str. 28.

⁵⁴ Loring DANFORTH, Riki VAN BOESCHOTEN, *Children of the Greek Civil War: Refugees and the Politics Memory*, University of Chicago Press 2012, str. 71.

⁵⁵ Kyriaki CHÁBOVÁ, Vzdělávání řeckých dětí v Československu v letech 1948–1968, In: *Acta Universitatis Carolinae*, Supplementum 1 – Studia Territorialia, r. IX, 2009, str. 201.

7 Život v dětských domovech

Příjezd do nového domova, který jim Československo poskytlo, nebyl pro malé Řeky lehký. Ocitli se v zemi, ve které se mluvilo jinou řečí, lidé jim zde nerozuměli a malí emigranti nechápali místní zvyklosti a kulturu. Nejvíce děti trpěly odloučením od rodičů. Většinou však sourozenci emigrovali společně, takže první okamžiky v cizině netrávili s nikým cizím. Nebylo ale výjimkou, že byli později rozděleni a každý byl přiřazen do jiného dětského domova.

7.1 Zdravotní stav dětí

Jako první bylo nutné zajistit lékařskou péči. Nadmíru často se totiž stávalo, že děti přijely velmi spoře oděné (některé z nich byly bosé a oblečeny pouze ve spodním prádle) a tím pádem byly podchlazené. Několik dětí trpělo silnou podvýživou a v těchto případech byly převezeny rovnou do nemocnice. Pro ty, které nebyly hospitalizovány, byly zřízeny karanténní tábory, Sběrný tábor v Mikulově a Třídící domov ve Všebořicích. V těchto domovech se migrantům dostalo první lékařské prohlídky. Tu prováděli jak zkušení lékaři, tak studenti lékařské fakulty. Ve Všebořicích byla zřízena speciální táborová nemocnice s oddělením interním, infekčním, očním, dětským a samostatným oddělením malarickým.⁵⁶ Nejčastějšími nemocemi, které se u dětí projeví, byly angíny spojené s vysokými horečkami, bronchitida, zánět spojivek a několik případů černého kašle. Ještě než byly děti převezeny do jednotlivých domovů, musely být všechny řádně očkovány, nejčastěji proti záškrtu a neštovicím. Před odchodem z tábora podstoupili všichni emigranti výstupní lékařskou prohlídku, kterou měl být prokázán dobrý zdravotní stav, a také měla garantovat nešíření možných nákaz.

7.2 Vznik dětských domovů

Vznik dětských domovů zajišťovala Československo-řecká společnost ve spolupráci s ministerstvem kultury a zdravotnictví. Do hledání vhodných objektů se zapojil i Československý červený kříž a zemské úřady. Dětské domovy vznikaly nejčastěji v zámeckých nebo lázeňských objektech v rekreačních oblastech nebo na okraji měst. Tyto objekty dříve často patřily sudetským Němcům, jejichž majetek byl po roce 1945 zestátněn.⁵⁷ V Čechách byly domovy umístěny v Královehradeckém kraji (Fořt, Prostřední Lánov), Pardubickém kraji (Běstvína, Vršov), Libereckém kraji (Frýdlant, Chrastava, Krásné Pole,

⁵⁶ A. BOTU, M. KONEČNÝ, *c. d.*, str. 45.

⁵⁷ Lysimachos PAPADOPULOS, *Děti Bouře*, Praha 1998, str. 83.

Staré Splavy), Českobudějovickém kraji (Hořice na Šumavě), Plzeňském kraji (Běhařov), Karlovarském kraji (Mariánské Lázně, Kysibl/Kyselka, Velichov), Ústeckém kraji (Děčín, Dolní Chřibská, Levín). Na Moravě a ve Slezsku byl největší počet domovů zejména v Ostravském (Budišov, Darkov, Klokočkov, Šilheřovice), Zlínském kraji (Branky, Karlov, Lešná) a Olomouckém kraji (Karlov, Potštát, Sobotín, Veselíčko). Několik dětských domovů, i když ne v takové míře, jako na území Čech a Moravy, se nacházelo na Slovensku (Hlohovec, Kochanovce, Slovenská Ľupča).⁵⁸ Řecké děti byly často přemístovány z jednoho domova do druhého. To bylo zapříčiněno několika faktory, např. špatné hygienické podmínky, nedostatek místa, věkové rozdělení.

Zpočátku sloužilo k pobytu řeckých dětí více než 45 zařízení. Pět dětských domovů pro děti předškolního věku tj. do šesti let (Veselíčko, Branky, Běhařov, Budišov, Racek), 15 domovů pro děti školního věku tj. od šesti do patnácti let (největší Klokočkov) a jeden domov, který byl vyčleněn pro děti, které vyžadovaly speciální péči, šlo o děti zrakově nebo sluchově postižené. V období od příjezdu dětí až do roku 1950 zemřelo v dětských domovech 21 dětí z celkového počtu 5 185 dětí, což je poměrně málo, když uvážíme celkový špatný zdravotní stav dětí.⁵⁹

7.3 Řád dětských domovů

Řád dětských domovů byl vypracován na podzim roku 1948 a následně schválen zástupci Prozatímní vlády svobodného Řecka, komisí EVOP a ministerstvem sociální péče.⁶⁰ Domovní řády se lišily podle věku dětí. Děti předškolního věku (2 až 6 let) měly budíček v sedm hodin a do osmi hodin byl čas na ranní hygienu, s kterou jim pomáhali vychovatelé. Děti, které byly s ranní toaletou hotovy dříve, si mohly hrát. Mezi osmou a půl devátou hodinou měly čas na snídani a poté hodinu na volné hry s hračkami. Úklidu hraček byla pak věnována půlhodina, spojená s malou rozcvičkou. Poté následovala svačina a procházky venku a od 12:30 do 13:30 se podával oběd, po němž následoval odpočinek do tří hodin. Po obědě se děti věnovaly hrám nebo byly ve společenské místnosti a naslouchaly vyprávěním.⁶¹ Večeře byla podávána od šesti hodin a do sedmi hodin se děti měly umýt a připravit se ke spánku. Na hygienu byl kladen velký důraz. Děti se myly každý den celé a jednou týdně se koupaly. Kvůli velkému výskytu vši, byla věnována zvláštní pozornost péči o vlasy.

---

⁵⁸ V jednotlivých krajích se nacházelo více domovů. Domovy, které jsou uváděny v závorkách, slouží jako příklad.

⁵⁹ A. BOTU, M. KONEČNÝ, *c. d.*, str. 82.

⁶⁰ *Tamtéž*, str. 61.

⁶¹ *Tamtéž*, str. 62.

Vychovatelé se snažili naučit děti pravidelnému mytí rukou před jídlem a po něm a také před a po použití toalety. Každé dítě mělo své vybavení (ručník, žínka, kartáček, sklenička, mýdlo) opatřené individuální značkou.

Řád dětí školního věku se lišil v tom, že děti po snídani odcházely do školy, do domova se vracely na oběd a na polední odpočinek a po škole se místo her věnovaly přípravě domácích úkolů a zájmovým kroužkům. Po večeři následovaly nejrůznější práce v domově a po nich večerní hygiena, stejná jako u dětí předškolních. Georgios Karadzos popisuje ve své knize denní režim v dětském domově. *“V zimě v létě platil v domově stejný režim, který byl dodržován nesmírně přísně, a běda tomu, kdo ho porušil. Budiček – Šavlový tanec (pro nás to bylo něco jako ledová sprcha), z pyžama do trenýrek a z druhého nebo třetího poschodí jsme letěli jako při poplachu do šatny, která byla v přízemí. Tam jsme si obuli sportovní obuv, bleskově nastoupili podle tříd a začala patnáctiminutovka ranního cvičení za každého počasí. Ale to nás vlastně otužovalo, a tak jsme si zvykli na různé počasí této země. Po rozcvičce opět přezout a rychle do svých pokojů, ustlat, provést ranní hygienu a obléci se do školního. Před odchodem do vestibulu, kde se konaly nástupy na snídani, byla ke všem hlášením ještě kontrola pořádku a osobní hygieny. A ta byla velmi přísná. Postel, která nebyla ustlaná tak, že by se na prostěradle mohly hrát kuličky, byla okamžitě rozházená a stlalo se znovu.”*⁶²

Pokud dítě spáchalo nějaký přestupek proti řádu, bylo to zaznamenáno do jeho osobního listu. Byly ukládány důtky nebo vyloučení z her až na několik dní, čehož se děti obávaly nejvíce. Strach z tohoto vyloučení dokládá i vyprávění Themistoklise Michailidise. *„Jednou jsem vylezl na strom a bavil se tím, že jsem prokopával okna staré továrny, pak se mi do nohy dostal velký střep a teklo mi hrozně moc krve z chodidla. Tak jsem si to sám zavázal a nikomu jsem o tom neřekl, bál jsem se totiž trestu, a že bych si nemohl hrát. Doted' mám na noze velkou jizvu.”* Děti si her a zábavy opravdu vážily. Doma v Řecku takové rozptýlení nebylo na denním pořádku, zejména proto, že děti už v útlém věku pomáhaly v hospodářství.

Za vzorné chování obdrželi chovanci veřejnou pochvalu.⁶³ Jedním z výchovných prostředků byly také dětské samosprávy. Ty dbaly na plnění svěřených úkolů. Redakční kroužek vydával oddílové noviny, které visely na nástěnce v každém domově.⁶⁴ Při organizaci volného času spolupracovaly s vedením domova a společně pořádaly nejrůznější akce jako vystoupení, aktivity v přírodě nebo návštěvy kin.

---

⁶² Georgios KARADZOS, *Ukradené slunce*, Lomnice nad Popelkou 2004, str. 32.

⁶³ *Tamtéž*, str. 63.

⁶⁴ A. BOTU, M. KONEČNÝ, *c. d.*, str. 61.

V každém domově takováto samospráva fungovala. Fakticky to byla dětská odnož organizace EVOP. Děti mezi sebou volily předsedu a ostatní členy. Tyto oddíly měly děti naučit přátelské spolupráci, pomáhat si vzájemně při plnění školních povinností a chránit prostředí domova. Po roce 1950 se všichni příslušníci mladé řecké generace museli stát členy mládežnické organizace EPON (Enia panelladiki organosi neon – Jednotná všeřecká organizace mládeže), pod tuto organizaci spadala i dětská sekce Ta Etopula – Orlíci. Existovala také organizace PDEG (Panelladiki dimokratiki enosi jynekon – Všeřecký demokratický svaz žen), která měla za úkol usměrňovat řecké uprchlické ženy v duchu politiky strany. Všechny tyto masové organizace sloužily k prosazování vlivu KS Řecka.⁶⁵

7.4 Zaměstnanci dětských domovů

Vychovatelé měli na starost celkový chod domova, dohlíželi na hygienu, stolování apod. a snažili se vést zejména menší děti k samostatnosti. Děti po sobě musely uklízet, skládat oblečení a ukládat ho do skříně. Vychovatelé dětí předškolního věku učili řecké matky a dívky, jak chovance správně vychovávat, aby se později mohly stát samostatnými vychovatelkami. Vycházelo se totiž ze zásady, že není dobré vychovávat děti dvojjazyčně. Řecký personál, který pocházel ze stejného prostředí jako děti, musel být důkladně školen, aby se o ně dokázal postarat a sám se proto nejdříve musel učit zdravotním a hygienickým pravidlům a správné péči o děti a o jejich životosprávu. Řečtí vychovatelé pak měli na starosti ranní budíček a večerní ukládání ke spánku, oblékání, snídane, večeři a v neposlední řadě se snažili v domově vytvořit rodinnou atmosféru a alespoň na čas nahradit dětem matky, od kterých musely být odloučeny. Než se sami ujali výchovy, pozorovali české vychovatele při práci.

Odpovědnost za celkový chod domova nesl ředitel. Řecký vedoucí s ním úzce spolupracoval, ale jeho pravomoci byly omezené. Hlavním úkolem řeckého vedoucího bylo starat se o výuku řeckého jazyka a dohlížet na práci řeckého personálu. Vedle výuky řeckého jazyka, nahrazoval řecký učitel dětem otce a vštěpoval jim lásku k vlasti. Během prvních let pracoval řecký učitel v podstatě zadarmo, neměl žádná volna a s dětmi trávil každý den v roce. V průměru bylo v domovech zaměstnáno asi 20 osob na jeden dětský domov. Po vychovatelích bylo nejvíce osob zaměstnáno v kuchyni. Počet zaměstnanců v jednotlivých

---

⁶⁵ P. HRADEČNÝ, *Řecká komunita*, str. 56.

profesích znázorňuje tabulka, která zachycuje stav z roku 1952, kdy bylo v šestnácti domovech ubytováno 2719 dětí.

Čeští ředitelé	16
Řecký personál	16
Účetní, hospodáři, úředníci	32
Vedoucí vychovatelé	9
Vychovatelé	174
Kuchaři	14
Pomocný kuchyňský personál	86
Uklízečky	52
Pradleny	31
Švadleny	40
Topiči	14
Správci budov	8
Skladníci	4
Zahradníci	4
Řidiči a další	2

Zdroj: PAPANOPULOS, Lysimachos, *Děti Bouře*, Praha 1998, str. 88

V dětských domovech se dbalo nejen na zdravotní péči a výchovu, ale také na rozvoj dětských nadání a zálib. Děti se mohly zabývat nejrůznějšími ručními pracemi, navštěvovat zájmové kroužky zpěvu, hudby, tance nebo malování a vzdělávat se.

8 Výchova a vzdělávání řeckých dětí v Československu

V této kapitole se hodlám věnovat výchově a vzdělávání řeckých dětí. Od předškolní výchovy, až po vzdělávání na vysokých školách a univerzitách.

8.1 Dětství v severním Řecku

Život dětí v horách severního Řecku se značně lišil od zkušeností prožitých v Československu, zejména proto, že ve venkovských oblastech Řecku byla dětská práce na denním pořádku. Děti hrály důležitou roli v ekonomice domácnosti. Již ve velmi útlém věku se od dětí očekávala pomoc doma i v hospodářství. Zpočátku se jednalo o jednoduché úkoly, jako nošení vody nebo dřeva a vyřizování vzkazů, kdy dítě bylo vysláno do sousední vesnice, která mohla být vzdálená i několik kilometrů. O něco starší děti (8 let) měly na starost pastvu dobytka. Díky pasterectví vznikaly mezi dětmi přátelské i méně přátelské vztahy. Během dětství tráveného v horách se děti přirozeným způsobem učily o přírodě, struktuře půdy, zodpovědnosti a respektu. Pasterectví bylo jako dětská práce v severním Řecku hodně frekventované, jelikož téměř každá rodina vlastnila stádo, většinou koz. Disciplína tvořila „osu vzdělávacího procesu“. V domácnosti musely děti poslouchat rozkazy dospělých, a pokud nebyly poslušné, následovalo potrestání. Tělesný trest byl nejčastěji používaný výchovný prostředek. Dospělí slučovali děti do kolektivních identit, jako muž a žena, člen domácnosti nebo člen komunity a pomáhali jim rozvíjet jejich dovednosti.⁶⁶

Náboženská víra i pověry byly důležitou součástí řeckého venkovského života a následné výchovy. Děti už od malička slýchávaly o existenci nadpřirozených sil a také věřily v existenci nebezpečných tvorů, kterými se pak navzájem strašily. Věděly, že se mohou obrátit na Boha, pokud potřebovaly pomoc, nebo když hledaly útěchu. Rituály a docházka do kostela tvořily nedílnou součást rodinného života na řeckém venkově. Děti spojovaly hru s dětskými pracemi, například při pasterectví zpívaly a tančily, i přes riziko, že jim dobytek uteče. Hračky si většinou děti vyráběly samy. Byly vyrobené z kusu dřeva, kamenů, ořechů a trávy. Z těchto materiálů pak vznikaly panenky, míče a zvířátka. Velmi oblíbenou kolektivní hrou byla hra na schovávanou.⁶⁷

---

⁶⁶ Maria PAPATHANASSIOU, *Rural Childhood(s) in Mountain Regions of Austria and Greece: A comparative Approach (c. 1900–1940)*, In: Slobodan NAUMOVIĆ, Miroslav JOVANOVIĆ, *Childhood in South Europe: Historical Perspectives on Growing Up in the 19th and 20th Century*, Belgrade 2001, str. 47–50.

⁶⁷ *Tamtéž.*

8.2 Výchova

Výchova řeckých dětí v Československu byla vedena v silně ideologickém duchu. Byla ovlivněná ze tří stran, z řecké, československé a sovětské.⁶⁸ Představovala nástroj k upevnování komunistického uvědomění. Děti se měly identifikovat se socialistickou výchovou, aby po návratu do Řecka sehrály rozhodující roli ve formování tamní společnosti.⁶⁹ Prostřednictvím masových organizací jako byl EPON, který zmiňuji výše, byla v dětech a mládeži pěstována láska a obdiv k SSSR a komunistickému systému. Skrz mateřský jazyk byl v dětech posilován patriotismus.⁷⁰ Jedním z dalších nástrojů k upevnování socialistického přesvědčení bylo pravidelné poslouchání rozhlasové stanice Svobodné Řecko, čtení knih se socialistickou tematikou a zpěv revolučních písní.⁷¹

Učebnice sehrály významnou roli v šíření komunistické propagandy. Do roku 1956 se v čítankách objevovaly oslavné básně věnované Josifu Vissarionoviči Stalinovi a Nikosi Zachariadisovi. V čítance z roku 1951 je na úvodní straně Zachariadisův dopis řeckým učňům z Tatry Kopřivnice a také báseň o Stalinovi, jeho životopis a proslav z roku 1924. Po Stalinově smrti a odsouzení Zachariadisovy politiky tyto texty z knih zmizely.⁷²

Na poradě tajemníka ÚV KSČ a vedoucího mezinárodního oddělení Bedřicha Gemindera s reprezentací řecké politické emigrace, bylo v roce 1941 rozhodnuto, že z politických a výchovných důvodů bude v dětských domovech prováděna oddělená výchova dětí od matek (na deset nejmenších dětí jedna „matka“ a u větších dětí bude jedna „matka“ na 25 dětí).⁷³ Odloučení dětí od rodičů bylo pro obě strany velmi těžké a dlouho nedokázaly pochopit, proč spolu nemohou být. Nejhuře to snášely malé děti, které po pozdějším setkání své rodiče ani nepoznaly, nebo naopak rodiče nepoznali je. Takový případ bolestného znovushledání popisuje Nikos Karagiorgis, který se s matkou setkal po pěti letech odloučení: „*Já jsem ji poznal, ale ona mě nepoznala. Maminka mě nepoznala.*“⁷⁴

---

⁶⁸ Martina MACÁKOVÁ, Z dětského domova zůstali kamarádi na celý život. Dětské domovy řeckých dětí v Československu, In: Kateřina KRÁLOVÁ, Konstantinos TSIVOS, *Vyschly nám slzy*, Praha 2012, str. 111.

⁶⁹ BONTILA, Maria, The educational and social policy of political refugees in the former Czechoslovakia, In: *Acta Universitatis Carolinae*, Supplementum 1 – Studia Territorialia, r. IX, 2009, str. 115.

⁷⁰ Martina MACÁKOVÁ, *c. d.*, str. 128.

⁷¹ A. BOTU, M. KONEČNÝ, *c. d.*, str. 95.

⁷² Kyriaki CHÁBOVÁ, *Vzdělávání řeckých dětí v Československu v letech 1948–1968*, In: *Acta Universitatis Carolinae*, Supplementum 1 – Studia Territorialia, r. IX, 2009, str. 208

⁷³ Záznam o poradě u tajemníka ÚV KSČ a vedoucího jeho mezinárodního oddělení Bedřicha Gemindera o řecké politické emigraci v Československu, která se konala 1. prosince 1949, Dokument č. 7, In: P. HRADEČNÝ, *Řecká komunita*, str. 97.

⁷⁴ *Paměť národa*, sbírka „Sixty Years After“ – Nikos Karagiorgis, interview vedla Martina Macáková, Krnov, 19. června 2010.

Jak již zmiňuji v předchozí kapitole, špatné chování bylo trestáno vyloučením z her apod. Několikrát ale také došlo na tresty tělesné a také na veřejné ponížení. Ne všechny děti se s těmito výchovnými metodami setkaly, ale např. Georgios Karadzos ve své knize vzpomíná na traumatizující zážitek: *„Jednoho dne, když jsme měli odpoledne volno, hráli jsme si v lese, kde byly i skály. Můj bratranec Stergios se schoval do nějaké menší sluje a čekal, až ho někdo najde. Hledal ho celý dětský domov, protože jsme se domnívali, že se ztratil. Ale on to stále bral jako hru. Vylezl až k večeru a byl strašně rád, že jsme ho nenašli. Smál se, ale smích ho brzy přešel. Hned dostal pořádný výprask, ale to horší následovalo. Po večeri ho vychovatelé postavili před hlavní vchod a všechny děti na něj musely plivnout. Postavily se do řady a jeden po druhém mu plival povinně do obličeje. Když jsem přišel na řadu, vyndal jsem z kapsy kapesník a utřel jsem mu obličej, který byl zaneřáděný až hrůza. Byl jsem potrestán tak, že jsem si nesměl v době volna hrát s dětmi a byl jsem na jedné straně dvora sám. Na druhé straně byl Stergios a také sám. Nikdo s námi nesměl týden mluvit. Pro nás děti to byl trest velmi krutý. Žádné mazlení, musela být tvrdá disciplína. Stěžovat si nebylo komu.“*⁷⁵

Styky s vnějším okolím byly v domovech omezené. Pro vstup do domova bylo potřeba mít povolení, které vydávalo ministerstvo sociální péče, Československo-řecká společnost nebo jednotlivé orgány řecké samosprávy. Toto povolení museli mít i rodiče pokud chtěli navštívit své děti. V rozhlase ani v tisku nesměla být zveřejňována jména domovů.⁷⁶ Korespondence mezi dětmi a jejich příbuznými byla komplikována nařízením z ledna 1949. Řecké děti nesměly přijímat žádné dopisy z ciziny. Pokud byly odeslány do a z lidově demokratických zemí, ředitel dětského domova byl povinen je odevzdat řeckému pedagogickému vedoucímu a pokud byly adresovány do „nedemokratických“ zemí, musely být odevzdány řeckým oblastním vedoucím. V únoru bylo hlášení doplněno vysvětlením, že každé dítě může na každý dopis odpovědět nejvýše dvakrát za měsíc. Veškeré dopisy byly prohlíženy řeckým vedoucím, a to i ty, které si děti posílaly mezi sebou na území ČSR.⁷⁷

8.3 Vzdělávání

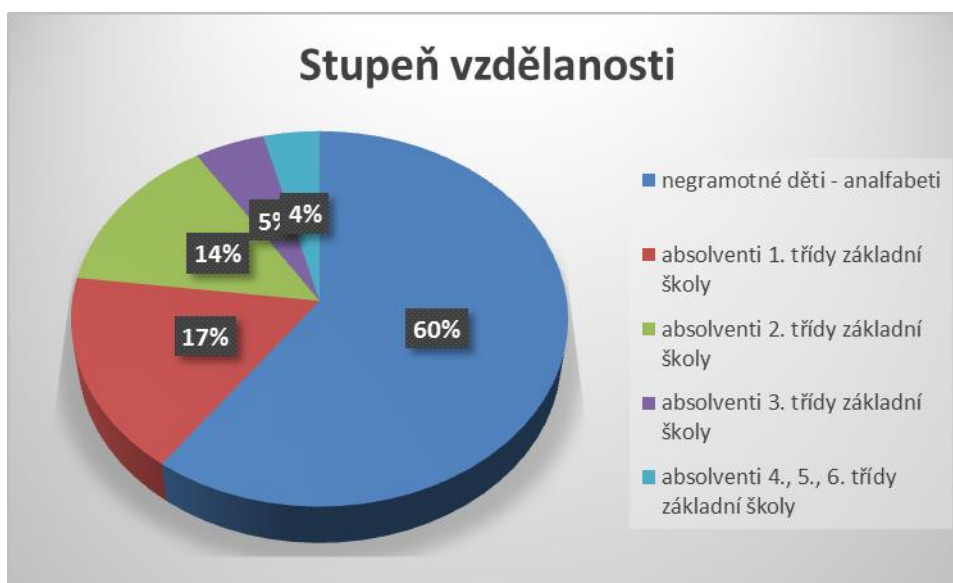
Vzdělávání malých emigrantů bylo komplikované, jelikož většina dětí, které přišly do Československa, byla negramotná. To bylo zapříčiněno tím, že děti pocházely z oblastí, které byly nejvíce zasaženy občanskou a druhou světovou válkou, a tak tam školy nebyly vůbec

⁷⁵ G. KARADZOS, *Ukradené slunce*, str. 29

⁷⁶ Martina MACÁKOVÁ, *c. d.*, str. 124

⁷⁷ A. BOTU, M. KONEČNÝ, *c. d.*, str. 70

v provozu.⁷⁸ Před válkami výuka probíhala, ale děti pocházející z těchto oblastí je navštěvovaly většinou jen v zimních měsících, po zbytek roku musely totiž pomáhat svým rodinám v hospodářství. Podobně tomu bylo i před občanskou válkou. Negramotná byla také většina dospělých v oblastech severního Řecka a následně v emigraci v Československu. Během 2. světové války byly veřejné i soukromé školy zavřeny. Mnoho dětí bylo vyučováno doma příbuznými.⁷⁹ Statistika vypracovaná komisí EVOP, která zahrnovala děti ze všech zemí poskytujících azyl, uvádí tato čísla:

Zdroj: Lysimachos Papadopoulos, *Děti bouře*, Praha, 1998, str. 92

Děti, které do Československa přijely z jugoslávského Buljkesu měly lepší vzdělání. Ve vesnici byla zřízena základní škola, kterou děti navštěvovaly asi tři měsíce v roce, hlavně v zimních měsících, kdy nemusely vypomáhat v rodinách. Existuje několik případů, kdy v Buljkesu dvanáctileté děti obdržely své první vysvědčení z první třídy.⁸⁰ Výuku ztěžoval také rozdíl rodného jazyka dětí, zhruba 30% dětí bylo slavomakedonského původu. Pro tyto děti byly vytvořeny (na přání komunistického vůdce Nikose Zachariadise) speciální třídy s výukou v makedonštině. Ovšem i pro děti, jež se hlásily k řecké národnosti, znamenala výuka v řeckém jazyce něco zcela nového. Většina z dětských emigrantů pocházela z oblasti severního Řecka, kam rodiče mnoha z nich přišli po řecko-tureckých válkách z maloasijských oblastí a z oblasti Pontu. Tyto rodiny mluvily vlastním dialektem, který se značně odlišuje od

⁷⁸ K. CHÁBOVÁ, c. d., str. 201

⁷⁹ G. E. HAWISIHER, C. L. SELFE (eds.), *Global Literacies and the World-Wide Web*, London 2000, str. 66

⁸⁰ K. CHÁBOVÁ, c. d., str. 202

spisovné řečtiny. Děti, které hovořily pontským dialektem, se tak prvně setkaly se spisovnou řečtinou až ve škole.⁸¹

V prvních letech dětské emigrace ztěžovalo výuku několik problémů, nedostatek kvalifikovaných učitelů, chybějící učebnice a pomůcky a také vhodné prostory s odpovídajícím vybavením pro výuku. Zpočátku v domovech vyučovaly starší dívky, které v Řecku absolvovaly základní školu nebo invalidé z řad DSE. V Československu absolvovaly intenzivní pedagogický kurz. Výběr pedagogů a pomocného personálu probíhal na politické bázi a tak měl zaručit loajalitu zaměstnanců.⁸² I přesto bylo potřeba obstarat kvalifikované pracovníky, a tak se nakonec Komunistická strana Řecka obrátila na kyperskou Pokrokovou stranu pracujícího lidu (Anorthotiko komma ergazomenou laou, AKEL). Díky AKELu se posléze do Československa dostalo asi deset pedagogů a lékařů, kteří pocházeli zejména z Kypru, ale také z řeckých komunit v Egyptě a ve Francii.⁸³ Příchod dospělých v letech 1950–1951 znamenal zlepšení stavu pedagogů, jelikož mezi emigranty bylo i několik učitelů.⁸⁴ Řecká exilová vláda se zprvu negativně vyslovila k přechodu řeckých dětí do českých škol a trvala na tom, aby děti vyučovali řečtí nebo slavomakedonští učitelé, souhlasila ovšem s výukou češtiny, bez které by se děti nedokázaly domluvit s většinou zaměstnanců domova. Tato jazyková bariéra působila velké problémy zejména mladším dětem, které byly v domově samy bez sourozenců, déle si zvykaly na nové prostředí, byly velmi vyděšené a tesknily po domově.

Československé ministerstvo a výzkumný ústav pedagogický společně vypracovaly školní osnovy, které byly posléze schváleny vedením řecké komunistické strany a komisí EVOP. Tato komise se skládala z pěti členů, sídlících na ministerstvu sociální péče. Předsedou československé pobočky byl Lysimachos Papadopoulos. EVOP měla na starosti mj. dodávání řeckých učebnic, školních pomůcek a jinou literaturu.

V letech 1951–1952 došlo k přechodu řeckých emigrantů do českých škol. Ještě, než se tak stalo, zintenzivněla výuka českého jazyka. Výuka probíhala nejen ve školním roce, ale také během letních prázdnin, kdy děti jezdily na letní tábory spolu s jejich českými vrstevníky.⁸⁵

---

⁸¹ *Tamtéž.*

⁸² K. KRÁLOVÁ, K. TSIVOS, Všichni do války! Vše pro vítězství! Občanská válka a počátky řecké emigrace, In: K. KRÁLOVÁ, K. TSIVOS, *Vyschly nám slzy*, Praha 2012, str. 35.

⁸³ *Tamtéž.*

⁸⁴ Lysimachos PAPADOPULOS, *Děti Bouře*, Praha 1998, str. 92.

⁸⁵ *Tamtéž*, str. 93.

8.3.1 Výuka předškolních dětí

Děti předškolního věku měly v domovech budíček v sedm hodin ráno. Zhruba půl hodiny se připravovaly na snídani. Po snídani čekala děti hodinová zábava s hračkami a po úklidu je čekalo tělesné cvičení. Pokud bylo hezké počasí, tak po svačině pobývaly v přírodě a chodily na procházky. Oběd trval hodinu a po něm následoval polední odpočinek, u starších dětí se mohl zkrátit na hodinu. Vychovatelé učili děti šetrnému zacházení s oblečením; když se děti svlékaly před spánkem, uložily oděv do komínků na stoličku.⁸⁶

Odpoledne trávily děti venku a věnovaly se dětským naučným hrám, vyprávění a zpěvu. Pokud bylo nepříznivé počasí, musely být ve společenské místnosti. Před večeří po sobě děti uklidily hračky a umyly se. Všechna jídla podávaná v domovech měla být hezky upravená a děti měly jíst samostatně, slušně a čistotně. Po večeří následovala půlhodinka vyhrazená hygieně, jak již podrobněji popisují v předchozí kapitole.

České vychovatelky učily řecké matky a dívky, jak mají zacházet s dětmi, dodržovat zdravotní řád a životosprávu a plánovat správné rozdělení dne. Řecké dívky pomáhaly dětem při ranním budíčku a připravily je na snídani, pak odešly do školy, kde strávily polední a odpolední výuku. Mezitím se vracely do domova na oběd, aby připravily děti k jídlu.⁸⁷

8.3.2 Výuka dětí školního věku

Jak již zmiňuji v předchozích kapitolách, Prozatímní demokratická vláda Řecka (PDKE) po příjezdu dětí řešila nedostatek učitelů. Přitom se stále trvalo na výuce výhradně v řečtině, jejíž součástí mělo být několik hodin českého jazyka týdně. Prozatímní vláda totiž stále brala pobyt dětí v hostitelských zemích jako dočasnou situaci. Čím více se ale vojenská situace partyzánů zhoršovala, začali si členové PDKE uvědomovat, že pobyt v exilu bude delší, než čekali. V roce 1949 se Komunistická strana Řecka obrátila na československé orgány s žádostí o zajištění výuky českého jazyka a následné začlenění řeckých dětí do českých škol.⁸⁸

V roce 1949 byly vydány Sociální komisí Československo-řecké společnosti Pokyny pro učitele v domovech řeckých dětí. V těchto Pokynech se uvádí, že úkolem učitelů je dát

⁸⁶ A. BOTU, M. KONEČNÝ, *c. d.*, str. 61.

⁸⁷ *Tamtéž.*

⁸⁸ Petr BALLA, Přišel předseda, vytahal mě za uši a řekl: „Půjdeš se učit“. Vzdělání, práce a volný čas Řeků v Československu, In: K. KRÁLOVÁ, K. TSIVOS, *Vyschly nám slzy*, Praha 2012, str. 139.

dětem základní vzdělání a dovednosti a vést je tak, aby se z nich stali řádní a uvědomělí občané *lidově demokratického* Řecka.⁸⁹

Řečtí a makedonští učitelé měli na starosti výuku v mateřském jazyce. Školní předměty, kde bylo za potřebí ústního i písemného vyjádření jako čtení, psaní, matematika, dějepis, zeměpis, přírodověda, občanská výchova a zpěv byly vyučovány v řečtině. Mimo výuku ve škole chodily děti na vycházky do terénu, kde poznávaly místní faunu, floru a architekturu, přičemž učitelé upozorňovali na odlišnosti od řecké přírody. Řecké děti se také účastnily několika exkurzí do místních továren a na pole, kde pozorovaly *československý lid při práci*.⁹⁰ Čeští učitelé zajišťovali výuku českého a ruského jazyka a pomáhali při hodinách ručních prací, výtvarné a hudební výchovy.⁹¹

Během roku 1950 se situace s nedostatkem učitelů výrazně zlepšila a výuka v řečtině a makedonštině byla zajištěna ve všech dětských domovech. První a druhá třída základního vzdělání probíhala výhradně řecky a makedonsky, ve třídách vyšších ročníků se vyučovalo také v českém jazyce, ale stále izolovaně v dětských domovech.⁹² Během letních prázdnin se dle osnov národních a středních škol zaměstnávaly děti tak, aby si oddychly od pravidelného režimu, ale zároveň neztrácely nabyté vědomosti. Předškolní děti měly pobyty a hry v přírodě, ale stále se kladl důraz na pečování o základní návyky. V domovech dětí školního věku se prázdninový program zakládal na vycházkách do přírody, kde si děti opakovaly znalosti z vlastivědy a přírodovědy. Byly vedeny k tomu, aby si dělaly poznámky a pak o svých poznatcích společně diskutovaly. Také byly pobízeny k psaní vlastních deníků, kam si měly zapisovat svůj denní program a zážitky. Matematiku si opakovaly během počtářských besed. Denně byla na programu tělesná cvičení, hry, tance a zpěv, který byl rozšířen o rytmická a dechová cvičení. Jedním z kroužků byly ruční práce, které přispívaly k chodu domova. Děti se učily opravě oděvů, úklidu, osobní čistotě, praní a přípravě jednoduchých pokrmů. Ani o prázdninách nechyběla výuka českého jazyka, kterou zajišťovali čeští brigádníci.⁹³

Ve dnech 9. a 10. srpna 1950 se v Unčíně konala konference, kde se sešli všichni učitelé domovů řeckých dětí v ČSR. Z československé strany se zúčastnili zástupci ministerstva sociální péče a zástupce Ústřední řecké samosprávy.⁹⁴ Na konferenci se jednalo o obsazení učitelských míst českými učiteli, jelikož bylo usneseno, že se řecké děti naučily

---

⁸⁹ A. BOTU, M. KONEČNÝ, *c. d.*, str. 96.

⁹⁰ *Tamtéž.*

⁹¹ *Tamtéž.*

⁹² Petr BALLA, *c. d.*, str. 140.

⁹³ A. BOTU, M. KONEČNÝ, *c. d.*, str. 98.

⁹⁴ *Tamtéž.*

češtině natolik, aby zvládly výuku i v českém jazyce. Hlavním bodem jednání byly školy makedonských dětí, které stále trpěly nedostatečným vybavením. Makedonské děti se měly kromě českého jazyka učit také řecky. Počátkem školního roku 1950/51 bylo zapotřebí vyměnit školní učebnice za takové, které neobsahovaly srbské písmo, ale tzv. vardarskou abzuku (makedonské písmo). Také se jednalo o ukončení vzdělávacího kurzu pro řecké učitelky do mateřských škol, kurz byl ukončen v listopadu 1950.⁹⁵

8.4 Přechod do českých škol

Zástupci Komunistické strany Řecka a vedení EVOP upustili od původní představy o výchově řeckých dětí pouze vlastními silami a vyslovili požadavek, aby byl český jazyk jediným prostředkem školního vzdělávání, přičemž požadovali co nejrychlejší přestup řeckých dětí do českých škol, a to především kvůli nedostatečnému vzdělání řeckých pedagogů.⁹⁶ Výuka řeckých dětí se tak měla stát svrchovaným úkolem československého ministerstva školství, při jehož plnění se měla řecká strana podřizovat československým školním metodám.⁹⁷ Československé úřady byly přesvědčeny, že v československých školách může být dětem zajištěna „daleko lépe výchova a vyučování jak po stránce odborné, tak i po stránce socialistického vlastenectví a mohou být daleko lépe připraveny pro studium na školách vyšších typů.“⁹⁸

Před vstupem do českých škol musely děti absolvovat kurzy českého jazyka, proto vzniklo při ministerstvu školství zvláštní oddělení pro řecké děti, které dodávalo české pedagogy do dětských domovů. Intenzivní kurzy češtiny probíhaly také během letních prázdnin 1951 a řecké děti jezdily na letní tábory spolu s českými dětmi.⁹⁹ „Na dětských domovech jsme zřídili mateřské školky s třídami po 35 dětech. Na těchto školkách vyučují řecké a makedonské instruktorky, které prošly naším školením. Na všech domovech jsme docílili toho, že jsou děti rozděleny do tříd, kde první a druhou třídu národní školy vyučují pouze řečtí a makedonští učitelé a od třetí třídy národní školy čeští učitelé. V těchto vyšších třídách učí řečtí a makedonští učitelé jazyk řecky, dějepis a zeměpis Řecka.“¹⁰⁰

---

⁹⁵ *Tamtéž*, str. 99.

⁹⁶ *Tamtéž*, str. 95.

⁹⁷ K. CHÁBOVÁ, *c. d.*, str. 204.

⁹⁸ Zpráva sociálního odboru Československého červeného kříže pro ministerstvo zahraničí o řeckých dětech v Československu, Dokument č. 23, In: P. HRADEČNÝ, *Řecká komunita*, str. 143.

⁹⁹ L. PAPADOPULOS, *Děti Bouře*, str. 92.

¹⁰⁰ Zpráva z prosince 1950 pracovníka ministerstva práce a sociální péče Tomáše Kosty o „řecké akci“, Dokument č. 17, In: P. HRADEČNÝ, *Řecká komunita*, str. 122.

Ve školním roce 1951–1952 začalo přibližně 2500 řeckých dětí chodit do běžných českých národních škol, kde s českými žáky vytvářeli smíšené třídy.¹⁰¹ Jedním z problémů byl fakt, že národní školy byly situovány ve větších městech daleko od domovů řeckých dětí, proto děti musely dojíždět, např. z Unčína jezdily autobusem do školy v Bohosudově nebo ze Sobotína dojížděly vlakem do Šumperka. Dalším problémem bylo to, že děti s sebou v Československu neměly žádné doklady a chyběly jim rodné listy. Proto většina dětí věděla jen přibližně kolik jim je let, do tříd tedy nebyly rozřazeny podle věku, ale podle výšky. Spolu s dětmi přešli do českých škol také řečtí učitelé, kteří se tak stali zaměstnanci MŠVU a dostalo se jim stejného platového ohodnocení jako českým učitelům.¹⁰² Problémem byla také skutečnost, že kromě výuky v češtině absolvovaly řecké děti ještě čtyři až pět hodin výuky v řeckém jazyce. Byly vynechány některé předměty jako třetí jazyk nebo výtvarná výchova, aby se zabránilo přílišnému zatěžování dětí. Také se zkrátila vyučovací hodina z 55 minut na 45 minut.¹⁰³

Na střední škole byl plán výuky sestaven zcela podle českých osnov, pro řeckou mládež ale rozšířen o čtyři hodiny řečtiny a dvě hodiny řecké vlastivědy. Už jen to, že žáci byli vzděláváni dvojjazyčně, bylo velmi obtížné. Navíc ještě od čtvrté třídy přibyla povinná výuka ruského jazyka. Některé děti mluvily po příjezdu např. pontským dialektem¹⁰⁴, k tomu se naučily slavomakedonsky, aby se domluvily se svými kamarády a ve škole pak mluvily řecky a česky a od čtvrté třídy se učily ještě ruský jazyk.¹⁰⁵

Řecké děti se v českých školách adaptovaly poměrně rychle a také vztahy s jejich českými vrstevníky byly téměř bezproblémové. Případné konflikty, kterých však mnoho nebylo, se většinou rozpoutaly mezi řeckými a českými chlapci, ale spíše šlo o dětské soupeření a pošťuchování. Tyto drobné neshody neměly vliv na soužití řeckých a českých dětí.¹⁰⁶ Zpráva MŠVU z listopadu 1952 popisuje adaptaci řeckých dětí v československých školách takto: *„Ministerstvo školství, věd a umění i národní výbory věnovaly od počátku školního roku 1951/52 vyučování a výchově řeckých dětí na národních a středních školách zvýšenou pozornost. Zařazení řeckých dětí do normálních českých škol se osvědčilo. Po zdolání počátečních značných nedostatků ve znalostech českého jazyka a velkých mezer ve*

---

¹⁰¹ K. CHÁBOVÁ, *c. d.*, str. 205.

¹⁰² *Tamtéž.*

¹⁰³ L. PAPADOPULOS, *Děti Bouře*, str. 93.

¹⁰⁴ Pontský dialekt je jazyk řeckého obyvatelstva z oblasti Pontu, Arménie, Gruzie a Krymu. Liší se tím, že obsahuje prvky z tureckého jazyka.

¹⁰⁵ K. CHÁBOVÁ, *c. d.*, str. 206.

¹⁰⁶ Tereza VORLOVÁ, *My Řekové jsme schizofrenní, naše srdce patří tam, ale naše těla patří sem. My a oni – soužití řeckých uprchlíků s českou společností*, In: K. KRÁLOVÁ, K. TSIVOS, *Vyschly nám slzy*, Praha, 2012, str. 177.

všeobecném vzdělání patří dnes řecké děti většinou mezi nejaktivnější a nejukázněnější žáky školy. Nelze ovšem říci, že již dokonale zvládly český jazyk a že za jeden školní rok překonaly všechny mezery v předběžném vzdělávání.¹⁰⁷

8.5 Studium na vysokých školách

Vzdělání na základních a středních školách se i přes počáteční obtíže podařilo úspěšně zajistit. Někteří z řeckých žáků, kteří úspěšně zdolali jazykovou bariéru a absolvovali střední školy s vynikajícím prospěchem, se rozhodli pokračovat na vysokých školách. Motivaci pro ně mimo jiné představovala také touha předčít své české vrstevníky.¹⁰⁸ Studium na vysokých školách pro ně znamenal velký sociální vzestup, protože většina rodičů těchto řeckých dětí vykonávala těžké fyzické a manuální práce v továrnách, a to hlavně kvůli jazykové bariéře (dospělí emigranti se česky téměř nedomluvili). Také Komunistická strana Řecka na děti vyvíjela určitý tlak, aby získaly co nejvyšší vzdělání, protože měly po očekávaném návratu představovat elitu „svobodného Řecka“.¹⁰⁹

Dostat se na vysokou školu bylo pro řecké děti docela obtížné. Děti, které přišly do Československa v útlém věku, měly šanci o dost větší, protože se učily český jazyk od malička. Starší děti se po studiu na středních školách snažily co nejrychleji získat zaměstnání, hlavně proto, aby pomohly zajistit své řecké rodiny, které trpěly nízkou životní úrovní.¹¹⁰ O přijímacím řízení na vysokou školu vypráví Georgios Karadzios, který úspěšně absolvoval zkoušky na lékařskou fakultu v Hradci Králové. Popisuje průběh přijímacího řízení, „Byla to politická otázka, na kterou jsme my měli napsat pojetí. Lektorka, která dělala dozor, si zapsala, odkud jsem, jak se jmenuju, co jsem zač. Pak přišla a říká, vy jste z Řecka? Ted' všichni položili tužky, já nevím kolik tam bylo lidí v tý posluchárně, koukali na mě jak na exota, a ona povídá, to jsem teda zvědavá, jak napíšete to pojetí a já sem si říkal, no počkej, to budeš koukat. Začal jsem psát a ona přišla rovnou ke mně, když jsme skončili a říká, půjčte mně to. Během asi deseti minut se vrátila a říká, kolego, to jsem blázen. Jsem měl asi jen jednu chybu.“ Dále popisuje ústní zkoušku, „Bylo přihlášených 350 a brali jenom 120. V komisi byli vždycky čtyři, ale protože jsem byl prvním cizincem, tak jich tam bylo osm těch profesorů. První otázka byla z fyziky a ten fyzikář říká, prosím vás, vy hrajete na trubku a já říkám no hraju, jak to víte, a on říká, no máte to tady v posudku. Tak jak mi vyložíte zvuk na

¹⁰⁷ Úryvek z návrhu vládního usnesení o péči ministerstva školství, věd a umění o výchovu a vzdělání dětí a mládeže a pracujících politické emigrace a dětí a mládeže z Koreje, který se týká řecké emigrace, Dokument č. 25, In: P. HRADEČNÝ, *Řecká komunita*, str. 148.

¹⁰⁸ Petr BALLA, c. d., str. 144.

¹⁰⁹ *Tamtéž*.

¹¹⁰ *Tamtéž*, str. 147.

trubce? Tak jsem mu to popsal, on byl s tím spokojenej, všichni byli spokojený a dali mně otázku politickou Manolis Glezos¹¹¹, když jsem skončil tak oni mi řekli, kolego my vás bereme, ale na stomatologii, tam je volno. A já říkám ne, šel jsem ven a říkal jsem si, páni no to bude průšvih, oni mě nevěmou vůbec.“ O přijetí se dozvěděl od kamaráda, který za něj obálku otevřel, „Jseš přijatej, řekl, tak jsme byli dva“ (co se na medicínu dostali).¹¹²

Studium řeckých dětí na vysokých školách se setkalo s úspěchem. Z malých emigrantů se postupem času stali lékaři, inženýři, architekti, filologové apod. Následující tabulka znázorňuje úspěchy ve vzdělání řeckých dětí v Československu:

Absolventi vysokých škol a univerzit	10,3%
Absolventi středních škol	35,3%
Absolventi učňovských oborů	34,5%
Dělníci bez vzdělání (emigranti vyšší věkové kategorie, kteří se nemohli zapojit do vzdělávacího systému)	62%

Zdroj: Tassula Zissaki-Healey, *Řecký politický exil a národnostní menšina v českých zemích*, Praha, 2013, str. 130.

Výchova a vzdělání řeckých dětí v Československu byla silně politicky ovlivněná a to jak ze strany místního komunistického režimu, tak ze strany exilového vedení KSŘ.¹¹³ I přes počáteční obtíže, jako byl nedostatek učitelů, se děti velmi rychle integrovaly a po přechodu do českých škol se vyrovnaly svým českým spolužákům.

¹¹¹ Manolis Glezos byl řecký politický vězeň. Po roce 1948 byl odsouzen k smrti, v roce 1950 byl tento trest změněn na doživotní vězení. Během občanské války podporoval povstalce a byl šéfredaktorem komunistického deníku *Rizospaktikos*. V Československu proběhla na konci 50. let velká kampaň za jeho osvobození. (BALLA, Petr, *c. d.*, str. 146).

¹¹² *Paměť národa*, sbírka „Sixty Years After“ – Georgios Karadzos, interview vedla Kateřina Králová, Semily, 22. května 2010.

¹¹³ P. HRADEČNÝ, *Řecká komunita*, str. 36.

9 Domovy řeckých dětí v severních Čechách

V následujících kapitolách se budu věnovat dětským domovům řeckých dětí v regionálním měřítku. Pro tuto analýzu jsem si zvolila oblast severních Čech, konkrétně Libereckého kraje. K tomuto výběru mě vedlo několik důvodů. Z vyprávění svého dědečka jsem o nich velmi často slýchávala a chtěla jsem tyto domovy blíže prozkoumat. Zároveň jsem chtěla poukázat na to, že domovy řeckých dětí fungovaly také v Čechách a ne jen na Moravě, jak si většina lidí myslí, kvůli velkému počtu řeckých emigrantů v moravských městech (Krnov, Karviná, Bohumín). Dalším důvodem bylo také to, že domovy v této oblasti nejsou zpracovány do hloubky. Většina prací se dětskými domovy zabývá spíše obecně. Publikace Antuly Botu a Milana Konečného z roku 2005 komplexně mapuje život řecké emigrace v letech 1948 až 1989. Konkrétně se také věnuje 134 dětským domovům¹¹⁴, ve kterých řecké děti pobývaly v letech 1948–1962. V současné době se osudy řeckých emigrantů zabývají také studenti vysokých škol, např. z oborů etnografie a historie.

V severních Čechách se v období let 1948–1962 nacházelo přibližně 27 dětských domovů, což tvořilo zhruba 20% z celkového počtu dětských domovů v Československu. V libereckém kraji jedenáct: Bělá pod Bezdězem, Frýdlant, Chrastava, Jetřichovice, Krásné Pole, Lesná-Tolštejn, Machnín, Raspenava, Skokovy, Staré Splavy a Stráž nad Nisou. A v Ústeckém kraji šestnáct: Červený Hrádek, Děčín, Dolní Chřibská, Chomutov, Krásné Březno, Krásný Buk, Levín, Liběšice, Litoměřice, Mnichov, Teplice, Tisá, Trmice, Unčín, Úžín, Vrchoslav.¹¹⁵

Mým cílem je prozkoumat domovy řeckých dětí v Libereckém kraji. Vybrala jsem z nich pět domovů (Krásné Pole, Frýdlant, Chrastava, Machnín a Skokovy). Každý z těchto domovů je něčím specifický a v každém se řešily společné i odlišné problémy. Jejich výběr pro mě představuje ideální reprezentativní vzorek dané oblasti. Při jejich popisu jsem se opírala o archivní dokumenty ze Státního okresního Archivu v Litoměřicích, kde je uložen fond KNV Liberec (z archivních dokumentů jsem citovala doslovně včetně nesprávných formulací a gramatických chyb).

---

¹¹⁴ Domovy řeckých dětí v tomto počtu nefungovaly v jednom okamžiku. Jde o počet objektů, které se využívaly během řecké dětské emigrace v letech 1948 – 1962.

¹¹⁵ A. BOTU, M. KONEČNÝ, *c. d.*

10 Dětský domov řeckých dětí v Krásném Poli

Krásné Pole je součástí obce Chřibská a nachází se zhruba mezi Varnsdorfem a Novým Borem.

Domov byl umístěn v budově Československých textilních závodů. Do roku 1948 budova sloužila jako Domov jugoslávské mládeže.¹¹⁶ Československo-řecká společnost rozhodla, že do domova budou soustředěny všechny dívky starší 13 let. Od tohoto plánu bylo posléze upuštěno a do domova byli umístěni také chlapci. První transport s deseti děvčaty dorazil v březnu 1949. V listopadu téhož roku přijelo do domova také 15 chlapců a 7 dívek ze záchytné stanice Mikulov.¹¹⁷ Před umístěním řeckých dětí byly upraveny dvě noclehárny, velká jídelna, kuchyň, učebna, umývárny, prádelna a isolační místnost.¹¹⁸

Už z počátku svého fungování se DD potýkal s několika závažnými problémy. Děti trpěly nedostatečným ošacením a obutím. Finance na provoz domova museli zaměstnanci platit ze svých úspor, protože DD neobdržel přes dva měsíce žádné finanční prostředky. Problémy se také týkaly nefunkčního vybavení v domově. „*Topí se pouze na jeden kotel ústředního topení, druhý je prasklý, který v nastávající zimě nebude stačit na vytopení budovy. V budově jsou pouze jednoduchá okna. Je nutná úprava střechy. Je nutné doplnit kuchyňské nádobí. Ústav má dva šicí stroje, které nešijí.*“¹¹⁹ V domově byly neustále prováděny opravy, ale problémy přibývaly. V zimních měsících vedení domova řešilo nedostatek topiva. „*Nemají topivo, množství, které je k dispozici, stačí pouze na 3 dny. Doporučeno obrátit se na OV KSC...*“¹²⁰

10.1 Zdravotní stav

K péči o zdravotní stav dětí byl domovu přidělen lékař. Toho kontrolovaly tzv. Zdravotní brigády (lékaři z nemocnice). Zdravotní stav dětí byl ve zprávách většinou hodnocen jako poměrně dobrý, u ojedinělých případů bylo konstatováno, že děti prodělaly nervové otřesy.

---

¹¹⁶ Petros CIRONIS, Domovy řeckých dětí v Dolní Chřibské, Lesném, Tolštejně a Krásném Poli, In: *Mandava: vlastivědné čtení z Varnsdorfu a Šluknovského výběžku*. Ročenka kruhu přátel muzea Varnsdorf, Varnsdorf, 2004, str. 71.

¹¹⁷ A. BOTU, M. KONEČNÝ, *c. d.*, str. 183.

¹¹⁸ Státní okresní Archiv v Litoměřicích (dále SOA), fond KNV Liberec 1949–1960, Řecká akce – osobní výkazy 1949–1951, Zpráva okresního školního inspektora zaslaná 31. března 1949 školskému referátu KNV v Liberci, inv. č. 291, kart. 409, 410.

¹¹⁹ *Tamtéž*, Záznam o návštěvě v domově řeckých dětí v Krásném Poli, konané dne 27. a 28. 10. 1949.

¹²⁰ *Tamtéž*, Návštěva v domově řeckých dětí v Krásném Poli 18. 1. 1951.

V prosinci roku 1949 se u dětí objevilo několik nemocí: angína, horečka a infekce horních cest dýchacích. Současně vedení domova upozornilo na nebezpečí, které hrozí chovancům z nedostatečných preventivních opatření proti možnosti epidemií. V nemocnici byly léčeny děti, které přišly do domova se střelnými zraněními z bojů v původní vlasti. Jeden chlapec se střepinou granátu v patě pravé nohy, druhý s osteomyelitis pravé kosti stehenní po střelné zlomenině kosti.¹²¹

V hlášení, které vedení domova podává za měsíc únor roku 1950, se uvádí, že se v domově nachází „čtyři případy kožní nemoci svrab a značné procento zavšivených děvčat.“¹²² Boj se zavšivením dětí se nedařil, protože ještě ve zprávě z 18. 1. 1951 najdeme informaci o zavšivených dětech.

Děti absolvovaly i zubní prohlídku. Tu prováděl zubní lékař z Chřibské MUDr. Nejedlý. Chovancům byly vytrhány zkažené zuby. Vedoucí domova si vedl záznamy o chrupu všech dětí, kde byly označeny zuby, které bylo nutné plombovat.¹²³

10.2 Vzdělávání

Vzdělávání dětí v dětském domově v Krásném poli probíhalo jak v řeckém, tak českém jazyce. Od začátku se domov potýkal s problémem nedostatku kvalifikovaných českých učitelů. V dubnu 1949 byla z domova v Krásném Poli zaslána žádost o učitele na ministerstvo školství, věd a umění: „Kromě vedoucího domova jsou v útulku zaměstnány 2 vychovatelky a 6 osob pomocného personálu. Chybí české učitelské síly, které by za pomoci řeckých instruktorek probíraly s dětmi učební látku. Proto navrhuji a žádám, abyste vyzvali některý z vnitrozemských krajů k urychlenému uvolnění nejméně dvou učitelských sil pro tento účel a to nejlépe ženy.“¹²⁴

Teprve v srpnu 1949 byli přiděleni do dětského domova na základě výnosu *Vyučování v Domovech řeckých dětí*, který vydalo ministerstvo školství, věd a umění, dva učitelé. Ze zprávy je zřejmé, že šlo o učitele s malou pedagogickou praxí. Josef Kůstka, který vyučoval na střední škole v Chřibské. Jeho předchozí praxe trvala čtyři roky. Antonín Čížek, učitelský čekatel z národní školy v Chřibské s praxí jeden rok.¹²⁵

¹²¹ *Tamtéž*, Zdravotní zpráva za prosinec 1949.

¹²² *Tamtéž*, nepodepsaný a nedatovaný dokument.

¹²³ SOA Litoměřice, fond KNV Liberec 1949 – 1960, Řecké akce – dětské domovy 1951, Zpráva o prohlídce chrupu zasláná vedením domova Československo-řecké společnosti 18. 5. 1951, inv. č. 292, kart. č. 41.

¹²⁴ SOA Litoměřice, fond KNV Liberec 1949–1960, Řecká akce – osobní výkazy 1949–1951, Dopis zasláný 15. dubna 1949 Ministerstvu školství, věd a umění v Praze, inv. č. 291, kart. 409, 410.

¹²⁵ *Tamtéž*, Dopis zasláný KNV v Liberci 11. 7. 1949.

Řecké děti byly pro výuku rozděleny podle věku. Mladší navštěvovaly českou obecnou školu v domově, starší byly zařazeny do školy II. stupně v Chřibské. Mladší děti neměly s výukou problémy „...*umí lépe číst, psát a počítat, než děti ze střední školy, přestože tyto děti jsou nadanější.*“¹²⁶

Velké problémy měly naopak starší děti, které navštěvovaly střední školu bez dostatečné znalosti českého jazyka. Učitelé z dětského domova uváděli jako důvod, že děti „*mají pocit méněcennosti, jsou nešťastné a otrávené. Jedna z nich, velice nadaná dívka onemocněla před měsícem a každé jídlo vrhne. Při tom lékař zjistil, že ji nic není jen nervová soustava není v rovnováze. Dr. Tuček zakázal, aby dále chodila do školy v Chřibské, kde hodiny tam strávené jsou smrtelnou stravou pro dítě, jež ničemu nerozumí a jehož organismus je otřesen.*“¹²⁷ Vedení domova spolu s ředitelem střední školy doporučovali nechat děti v obecné škole a hájili to tím, že se tam nejlépe naučí číst, psát a počítat.¹²⁸

Volný čas dětí naplňovaly kromě studia i různé kulturní kroužky jako divadelní, pěvecký, recitační, kopané, maňáskový (vedený ředitelem Josefem Rejzkem). „*Pěvecký soubor vystupoval příležitostně při oslavě pořádaných KSČ ve Chřibské a sklídl velké úspěchy.*“¹²⁹ V domově také fungovala samospráva EPON a vydávala dvakrát měsíčně noviny, které byly psány v řeckém jazyce. Noviny přinášely zprávy z Řecka. Byly vypracovány dle zpráv z rozhlasu Svobodného Řecka a z řeckých novin, které chodily emigrantům v Jeseníku,¹³⁰ tam se nacházela početná skupina dospělých emigrantů.

Ve volném čase se děti z dětského domova účastnily i brigád. Za tuto práci byly finančně odměněny. Vydělané peníze byly posílány raněným partyzánům, kteří byli převezeni do Československa.¹³¹ Československo-řecká společnost požadovala uvedení délky pracovní doby a hodnotu výdělků.¹³²

Ve škole i ve volném čase byly děti vedeny v souladu s tehdejší ideologií lidově demokratických států. Chovanci byli vychovávaní v polovojenském duchu. Snažili se předčít své české vrstevníky a být lepšími komunisty, což se jim dle zpráv vedlo. „*Co se týče uvědomění, mohly by řecké děti vychovávat naše české lidi, jejich řecké učitelky je vedou*

---

¹²⁶ *Tamtéž*, Zpráva školská a kulturní za měsíc říjen zasláná 4. 11. 1949 z dětského domova Sociální komisi Československo-řecké společnosti.

¹²⁷ *Tamtéž*.

¹²⁸ *Tamtéž*, Zpráva školská a kulturní za měsíc říjen 4. 11. 1949 zasláná sociálnímu referátu na KNV v Liberci

¹²⁹ *Tamtéž*, nepodepsaný a nedatovaný dokument.

¹³⁰ *Tamtéž*, nepodepsaný a nedatovaný dokument.

¹³¹ *Tamtéž*, nepodepsaný a nedatovaný dokument.

¹³² *Tamtéž*, Dopis zasláný 25. července sociální komisi Československo-řecké společnosti vedení domova.

*správně komunisticky, a dobře školí. Děti už sami poznají, kdo z našich lidí mluví reakčně a hlásí mi to ... Z dětí rostou správní bojovníci za nový socialistický řád.*¹³³ Politicky vychovával děti i český personál. Společně navštěvovali politické oslavy a sami je také pořádali (např. v domově byla pořádána manifestace za mír).¹³⁴ Úroveň ideologické práce v dětském domově kontrolovala i Československo-řecká společnost. *„Ve vaší měsíční zprávě za červen t. r. nám sdělujete, že Vaše dětská samospráva mládežnická organizace EPON je velmi živá, avšak neinformujete nás, jak se tato živost projevuje, abychom mohli posoudit správné zaměření.*¹³⁵ Hodnocena byla také „uvědomělost“ pedagogických pracovníků. Při kontrole prováděné zástupci ONV z Nového Boru bylo shledáno, že dosavadní pedagogové nevyhovují, a že nevychovávají děti v lidově demokratickém duchu.¹³⁶

10.3 Personální zajištění

S nedostatkem pedagogického personálu se domov potýkal průběžně celou dobu své existence. Navíc byl tento personál často nedostatečně kvalifikovaný. V domově byly pouze tři vychovatelky, z nichž jedna měla trvalou noční službu, a dvě se přes den staraly o 120 dětí.¹³⁷ Nedostatečnou kvalifikaci vychovatelek lze doložit pracovními posudky. Jeden hodnotí pracovní výkony vychovatelky Anny Kněžourkové: *„Kněžourková Anna, vychovatelka, pracuje průměrně, mohla by podati větší výkon. Nemá k dětem poměr, výchova jich ji nebaví. Slibila se polepšit a skutečně poslední dobou se projevuje její snaha.*“ Druhý posudek hodnotí práci vychovatelky Hany Novákové: *„Nováková Hana, jako vychovatelka nebyla by špatná, děti ji mají rády a ona je. Chce-li, pracuje velmi dobře. Slibila, že se vynasnaží, aby správa domova a záv. rada byla s ní spokojená.*¹³⁸

---

¹³³ *Tamtéž*, Zpráva školská a kulturní za měsíc říjen zasláná 4. 11. 1949 z dětského domova Sociální komisi Československo-řecké společnosti.

¹³⁴ *Tamtéž*.

¹³⁵ SOA Litoměřice, fond KNV Liberec 1949–1960, Řecké akce – dětské domovy 1951, Dopis zasláný 25. 7. 1951 Sociální komisi Československo – řecké společnosti dětskému domovu v Krásném Poli, inv. č. 292, kart. č. 41.

Dopis zasláný 25. 7. 1951 Sociální komisi Československo – řecké společnosti dětskému domovu v Krásném poli.

¹³⁶ SOA Litoměřice, fond KNV Liberec 1949–1960, Řecká akce – osobní výkazy 1949–1951, Úřední záznam: KNV referát pro školství, osvětu a tělesnou výchovu ze dne 11. 7. 1949, inv. č. 291, kart. 409, 410.

¹³⁷ SOA Litoměřice, fond KNV Liberec 1949–1960, Řecké akce – dětské domovy 1951, Návštěva v domově řeckých dětí v Krásném Poli 18. 1. 1951, inv. č. 292, kart. č. 41.

¹³⁸ SOA Litoměřice, fond KNV Liberec 1949–1960, Řecká akce – osobní výkazy 1949–1951, Pracovní posudek podepsaný předsedou závodní skupiny ROH a vedoucím domova, inv. č. 291, kart. 409, 410.

Řecký personál byl v záznamech hodnocen velmi pozitivně: „*Karamos Sotiris, řecký učitel, pracuje dobře, přestože touží po jiném zaměstnání. Dětem se věnuje a je vidět, že je chce skutečně něco naučit. Organisuje mládež svaz EPONU v domově.*“¹³⁹

„*Chondromatidu Maria, pracuje velmi dobře, mimo svojí práci stará se o děti, aby chodily čisté a měly pořádek ve svých věcech na ložnicích.*“¹⁴⁰ Otázkou je, do jaké míry posudky odpovídaly skutečnosti. Posudek na vedoucího dětského domova v Krásném Poli Josefa Rejzka vypracoval Závodní výbor ROH: „*Josef Rejzek, jako ředitel dětského domova v Krásném Poli věnuje všechn svůj čas domovu a svěřeným dětem. Je dobrý a poctivý pracovník, snaží se vésti domov, jak nejlépe umí.*“¹⁴¹ V jedné ze zpráv se ovšem uvádějí jiné informace, ve kterých je ředitel Rejzek kritizován. „*Celková situace na domově udrží se snad do likvidace, která má být v nejbližší době. Mělo-li by to trvat déle, bylo by třeba některých personálních změn. S. Rejzek jako vedoucí, neumí jednat s lidmi, příliš řediteluje jeho manželka, která je zaměstnána jako kuchařka. S. Rejzek z přílišného ustupování a libivé politiky vůči řeckým zaměstnancům, nedovede rozhodovat v zájmu domova sám a stává se, že je pouze vykonavatelem toho, co chce s. Michajlidis, vedoucí řecké samosprávy.*“¹⁴² Možná díky této zprávě vznikl spor mezi ředitelem Rejzkem a řeckým vedoucím vychovatelem Michailidisem. Některé z těchto konfliktů byly často malicherné. Tyto případy se objevují v několika zprávách následovně: „*Spolupráce mezi vedoucím s Rejzkem a s Michajlidisem a ostatním řeckým personálem se drží jako pára nad hrncem. Důvodem, kdo má mít více autority je, že se oba dohadují, kdo je starší.*“¹⁴³

„*Soudruh Michailidis narušil plán tím, že chtěl, aby děti cvičily zpěv na oslavy řeckého svátku, s. Rejzek trval na tom, že dle programu je, že děti mají jít na procházku.*“¹⁴⁴

Přetrvávající spory mezi oběma stranami se řešily i na společných poradách se zástupci jiných domovů. V tomto případě bylo doporučeno, aby nedorozumění mezi „soudruhy“ bylo vyřešeno tím, že „*si podají ruce před kolektivem /jinak spolu nemluví a přijel každý zvlášť/ a aby začali společně pracovat. Soudruzi si sice ruce podali a nebyli dosti sebekritičtí a chyby neuznali.*“¹⁴⁵

---

¹³⁹ *Tamtéž.*

¹⁴⁰ *Tamtéž.*

¹⁴¹ *Tamtéž.*

¹⁴² *Tamtéž*, nepodepsaný a nedatovaný dokument.

¹⁴³ *Tamtéž*, nepodepsaný a nedatovaný dokument.

¹⁴⁴ *Tamtéž*, nepodepsaný a nedatovaný dokument.

¹⁴⁵ *Tamtéž*, nepodepsaný a nedatovaný dokument.

Dětský domov řešil neustále problémy i s ostatním personálem. Vedoucí domova opakovaně upozorňoval na nedostatek pracovníků. V domově chyběla zdravotní sestra, jejíž práci vykonávala manželka ředitele domova. Bylo třeba také doplnit kuchyňskou sílu. Jedna kuchařka vařila pro 120 dětí.¹⁴⁶

Byly zaznamenány problémy s kvalitou práce také nepedagogických pracovníků: *„Topalidis Nikos, jako topič, není na svém místě, poněvadž dobře neovládá ústřední topení. Snaží se však naučit se správně topit. V práci je jinak průměrný.“*¹⁴⁷

10.4 Materiální vybavení

Zajistit ošacení a obutí dětí podobně jako jejich stravování bylo obtížné, protože v době existence domova v Československu stále přetrvával přidělový systém. Často docházelo k problémům plynoucím ze špatné organizace přidělování materiálního zabezpečení dětí. Dodávky ošacení a obutí objednávalo ministerstvo sociální péče. *„Ministerstvo práce a sociální péče objednává pro Čsl.-řeckou společnost v Praze níže uvedenou obuv, kterou dodejte správě dětského domov Krásné pole u Varnsdorfu.“*¹⁴⁸

Správa dětského domova dostala z ministerstva pokyn, aby příjem textilií, oděvu a obuvi písemně potvrdila a uvedla čísla, pod kterými byly zapsány v zásobníku oděvního materiálu. S vědomím, že tento ministerský příkaz nemusí být správně splněn, připojuje zástupce ministra doložku adresovanou KNV v Liberci: *„na vědomí se žádostí, aby ošacovací akce a jejímu provedení byla věnována mimořádná pozornost. Případné nedostatky při ošacování zaviněné národními podniky nebo správou domova ihned písemně hlaste.“*¹⁴⁹

10.5 Stravování

Vzhledem k poválečné situaci, kdy existovalo přidělové hospodářství, se domov potýkal s problémy se zásobováním. A to přesto, že existoval výnos ministerstva výživy ze dne 29. 11. 1949, podle kterého měly řecké děti kromě normálních přidělů potravin získat ještě speciální příděl.¹⁵⁰ *„Zásobování není dobré, některé zboží pro větší vzdálenost od města*

---

¹⁴⁶ SOA Litoměřice, fond KNV Liberec 1949–1960, Řecké akce – dětské domovy 1951, Návštěva v domově řeckých dětí v Krásném Poli 18. 1. 1951, inv. č. 292, kart. č. 41.

¹⁴⁷ SOA Litoměřice, fond KNV Liberec 1949–1960, Řecká akce – osobní výkazy 1949–1951, Pracovní posudek podepsaný předsedou závodní skupiny ROH a vedoucím domova, inv. č. 291, kart. 409, 410.

¹⁴⁸ SOA Litoměřice, fond KNV Liberec 1949–1960, Řecké akce – dětské domovy 1951, Objednávka ministerstva práce a sociální péče ze dne 8. srpna 1951 zasláná Jas, národní podnik, Gottwaldov, inv. č. 292, kart. č. 41.

¹⁴⁹ *Tamtéž*, Příloha k dopisu zaslání vedení dětského domova v Králově Poli.

¹⁵⁰ *Tamtéž*, Dopis Československo-řecké společnosti zasláný vedení dětského domova 2. října 1951.

ústav vůbec nemůže dostati, zelenina ani ovoce ani v letních měsících rovněž nebyla dosažitelná.“¹⁵¹

„Domovu bylo přiděleno omezené množství mouky, s níž prý nemohou vystačit - prý spotřebují měsíčně 100kg pouze na pečení vánoček.“¹⁵²

„...řecké děti jsou zvyklé jísti hodně chléb a bílé pečivo, a že jsme byli nuceni bráti více, než činil náš přiděl na odběrních listech.“¹⁵³

10.6 Začleňování dětí do rodin

Rodiče řeckých dětí většinou pobývali na území Československa, což se dá vyčíst z archivních dokumentů. Děti měly domovy opustit a navrátit se k rodinám na konci školního roku 1956. Po tomto roce došlo k redukci dětských domovů a slučování rodin nadále pokračovalo až do roku 1962. Rodiče si často pokoušely děti odvést i přes trvajících zákaz. V domově řeckých dětí v Krásném Poli je zaznamenáno několik případů. *„Do domova přišel řecký soudruh Karakacanis, který si chtěl odvést dítě. Když mu správa domova vysvětlila, že jeho požadavek je nemožný, že správa domova nesmí vydati žádné dítě bez souhlasu Československo-řecké společnosti v Praze, chtěl jmenovaný dítě unésti. Správa domova byla nucena zavolat SNB.*“¹⁵⁴

Další případ je popsán takto: *„4. srpna t. r. přijela do zdejšího domova Sofia Nikolau bytem v Tomíkově, okr. Jeseník. Na žádost vedoucího domova o povolenku k návštěvě, odmítla výše jmenovaná tuto předložit a zapřela, že ji má. Jelikož přijela až z Moravy, tedy z daleka povolil jí vedoucí navštívit děti avšak pouze před domovem ... Při obědě prodlévala matka venku a v nestřeženém okamžiku – tj. při odchodu od stolu – ujela s Chrisulou a Anastasií Nikolau jímž je matkou autobusem ... Správa zdejšího domova za pomoci Sboru národní bezpečnosti zahájila ihned pátrání.*“¹⁵⁵

10.7 Likvidace dětského domova v Krásném Poli.

Mezi archivními dokumenty byly i protokoly o likvidaci dětského domova v Krásném Poli. Z protokolů lze vyčíst, že domov byl uzavřen 17. 10. 1951. Většina dětí byla po likvidaci přemístěna do dětského domova Machnín. V předávacím protokolu se uvádí, že

¹⁵¹ *Tamtéž*, nepodepsaný a nedatovaný dokument.

¹⁵² *Tamtéž*, Zpráva z 18. ledna 1951 zaslaná KNV v Liberci.

¹⁵³ *Tamtéž*, Zpráva zaslaná Československo-řecké společnosti 3. dubna 1951 hospodářkou KNV v Liberci.

¹⁵⁴ *Tamtéž*, Dopis zaslaný 30. 7. 1951 z domova v Krásném Poli Československo-řecké společnosti.

¹⁵⁵ *Tamtéž*, Hlášení o únosu dětí zaslané 5. 8. 1951 z dětského domova v Krásném Poli Československo-řecké společnosti.

„Bylo provedeno porovnání se stavem inventáře předaným 1. 10. 1949 a byly shledány některé rozdíly. Rozdíly v množství inventárních zařízení a předmětů vysvětlují se jejich opotřebením, případně ztrátou při častém střídání dětí i vedoucích.“

Stav budovy byl dle zpráv ve zhoršeném stavu. Po dobu dvouletého užívání nebyly ani majitelem ani uživatelem prováděny žádné zásadní opravy. Také vnitřní prostory byly v horším stavu, to bylo vysvětleno tím, že v domově bylo ubytováno stále mnoho dětí.¹⁵⁶

Součástí likvidace dětského domova byly i zprávy o úpravě osobních záležitostí jednotlivých pracovníků: *„Hana Nováková, vychovatelka nastoupí po likvidaci domova tj. 19. 10. 1951 v Dětském domově v Chrastavě. Plat jí byl vyplacen do 30. 9. 1951. Dovolenu za rok 1951 vyčerpala.“*

„Alžběta Proysová, prادلena odchází do DD v Machnině, kde nastoupí po urovnání svých soukromých záležitostí nejpozději do jednoho týdne tj. do 25. t.m. Dovolenu za rok 1951 vyčerpala. Plat za říjen obdržela.“¹⁵⁷

---

¹⁵⁶ *Tamtéž*, Protokol o vrácení objektů- majetku- československých textilních závodů ze dne 17. 10. 1951

¹⁵⁷ *Tamtéž*, Zápis o hospodářské a finanční likvidaci domova v Krásném Poli konané ve dnech 16., 17. a 18. října 1951

11 Dětský domov řeckých dětí Frýdlant

Frýdlant v Čechách je město na severu Čech. Leží ve Frýdlantském výběžku na okraji Jizerských hor zhruba 25 kilometrů severně od Liberce.

Před příchodem řeckých dětí pobývala v domově jugoslávská mládež. První transport proběhl 27. 9. 1949, tyto děti přišly z dětského domova v Mariánských Lázních. Do Frýdlantu dorazilo 54 emigrantů ve věku 6 – 12 let, ty doprovázelo 11 průvodců, kteří zajišťovali bezpečí dětí při přemístění z Mariánských Lázní do Frýdlantu. Děti do domova přišly téměř nahé. Byly oblečeny pouze v šatech a neměly spodní prádlo. Jedno dítě mělo na sobě pouze trenýrky a košilku.¹⁵⁸ V domově při příchodu dětí chybělo základní vybavení, jako ložní prádlo a ručníky. *„Pokud se týká vybavení ústavu, vzhledem k tomu, že sloužil dříve jako domov mladých Jugoslávců, nebylo úplně, protože chovanci při odchodu dostali některé věci s sebou.“*¹⁵⁹

O tom, že nedostatečné ošacení dětí bylo dlouhodobým problémem, svědčí hlášení z března 1950. *„K ošacení dětí chybí ještě noční prádlo, bačkory a některé děti, hlavně malé, potřebují nové vycházkové obleky. Tyto děti dříve žádné neměly a po příjezdu, které jim byly zakoupeny, jsou již malé a též je nosí do školy.“*¹⁶⁰

11.1 Zdravotní stav

Zdravotní stav dětí byl po příchodu dětí do domova označen jako poměrně dobrý. U několika dětí se objevila vlasová plíseň. Dětem, které trpěly podvýživou, byly předepsány zvláštní přídělky. U těchto dětí byl při lékařských prohlídkách zjištěn plicní nález.¹⁶¹

Později o zdravotní stav dětí pečoval ústavní lékař MUDr. Glaser. *„Ústavní lékař MUDr. Glaser dochází vždy okamžitě na zavolání k výskytu vší. Pečuje o to, aby vážnější případy byly mimo ústav a léčeny ve zdejší nemocnici. Dbá o pravidelné prohlídky/očkování, roentgen aj./Provádí též injekční léčbu a sleduje zdravotní stav jednotlivců.“*¹⁶²

¹⁵⁸ SOA Litoměřice, fond KNV Liberec 1949–1960, Řecká akce – osobní výkazy 1949–1951, nepodepsaný a nedatovaný dokument, inv. č. 291, kart. 409, 410.

¹⁵⁹ *Tamtéž*, nepodepsaný a nedatovaný dokument.

¹⁶⁰ *Tamtéž*, Měsíční hlášení o stavu domova řeckých dětí ve Frýdlantu 8. 3. 1950.

¹⁶¹ *Tamtéž*, nepodepsaný a nedatovaný dokument.

¹⁶² SOA Litoměřice, fond KNV Liberec 1949–1960, Řecké akce – dětské domovy 1951, Hlášení o zdravotním stavu za měsíc duben 1951, inv. č. 292, kart. č. 41.

11.2 Vzdělávání dětí

Děti byly zařazeny do tříd podle věku. Starší děti navštěvovaly místní školu a pro mladší byla pro výuku vyhrazena jedna místnost v budově domova, i pro ně měla být vyhrazena jedna třída ve škole. Na konci listopadu 1949 byla v dětském domově provedena kontrola pracovníci z KNV v Liberci. *„Byly zjištěny závady, pokud se týká organizace práce. Je třeba zorganizovat personál, zejména pěstounky tak, aby byly za svou skupinu dětí zodpovědné a učily je nějakým hrám. Po chodbách a ve sklepě byl nepořádek.“*¹⁶³ V této zprávě byla spolupráce s řeckým personálem označena jako velmi dobrá. Pozitivně bylo ohodnoceno také stravování a oblečení dětí. *„Děti mají velmi pěkné oblečení a ústav se stále zásobuje textiliemi. Jídlo je kvalitní a dobré.“* Zpráva je zakončena doporučením: *„Pro dobrý chod ústavu je potřeba podnítiti a zainteresovati všechen personál, aby rozvinul kulturní činnost, vnést do ústavu soutěživost jednotlivců. Byly by předpoklady, že to bude právě Frýdlant, odkud vytryskne soutěživost mezi ústavy.“*¹⁶⁴

Zájmové kroužky, které byly v domově založeny, nefungovaly, až na pracovní kroužek. *„... malířský nepracuje, nikdo se nestará, pletářský, pracovní na zahradě, ustaveny pěvecký a recitační nikdo nevede.“* V pracovním kroužku, který vedl Dimitr Čokreva se děti učily spravovat punčochy a pletly ponožky.¹⁶⁵ Vedle zájmových kroužků se děti věnovaly také jiným aktivitám. *„Děti dochází pravidelně do Sokola a spolupracují s organizací Pionýr ve škole.“*¹⁶⁶

Postupně se špatná situace se zásobováním v dětském domově zlepšovala. *„V zásobování není žádných potíží. Zboží je dodáno včas a podle odevzdaných poukazů. Jídlo je podáváno pětkrát denně a je upravováno tak, aby dětem chutnalo. Dle možností je pamatováno na dostatek ovoce a zeleniny.“*¹⁶⁷

Přechod řeckých dětí do českých škol, který byl plánován na školní rok 1951/1952, se v dětském domově ve Frýdlantu neřešil, jelikož byl na seznamu nařízení, která se měla v dubnu téhož roku rušit.

---

¹⁶³ SOA Litoměřice, fond KNV Liberec 1949–1960, Řecká akce – osobní výkazy 1949–1951, Zpráva o revizi v Domově řeckých dětí ve Frýdlantu provedená 29. listopadu 1949, inv. č. 291, kart. 409, 410.

¹⁶⁴ *Tamtéž.*

¹⁶⁵ SOA Litoměřice, fond KNV Liberec 1949–1960, Řecké akce – dětské domovy 1951, Zpráva o stavu řecké akce za měsíc březen 1951 z libereckého kraje, inv. č. 292, kart. č. 41.

¹⁶⁶ *Tamtéž*, Hlášení za měsíc duben 1951.

¹⁶⁷ SOA Litoměřice, fond KNV Liberec 1949–1960, Řecká akce – osobní výkazy 1949–1951, Měsíční hlášení o stavu domova řeckých dětí zaslané Ministerstvu práce a sociálních věcí 8. 3. 1950, inv. č. 291, kart. 409, 410.

11.3 Likvidace dětského domova

Hospodářská a finanční likvidace domova proběhla ve dnech 25. – 27. května 1951. Ze zápisu o likvidaci domova vyplývá, že vzhledem k přidělovému hospodářství se nepředávalo jen vybavení domova, ale přesně se uváděly kilogramy a dekagramy předávaných potravin.¹⁶⁸

---

¹⁶⁸ SOA Litoměřice, fond KNV Liberec 1949–1960, Řecké akce – dětské domovy 1951, Zápis o hospodářské a finanční likvidaci domova řeckých dětí ve Frýdlantu v Čechách, inv. č. 292, kart. č. 41.

12 Dětský domov řeckých dětí Chrastava

Chrastava je město v severních Čechách, v okrese Liberec. Nachází se asi 8 km severozápadně od Liberce.

Dětský domov řeckých dětí v Chrastavě byl zřízen v roce 1949. Děti (38 chlapců a 34 dívek) sem byly přemístěny z domova Staré Splavy.¹⁶⁹ Tento domov byl na příchod řeckých a makedonských dětí připraven velmi dobře. „*Vnitřní zařízení je zcela vyhovující a velmi účelně uspořádáno, takže zaručuje předpoklady, že může být o děti pečováno dobře jak po stránce výchovné, tak zdravotní.*“¹⁷⁰

Problém téměř každého domova, nedostatečné ošacení dětí, řešilo i vedení v Chrastavě. Tento domov si s tímto nedostatkem rychle poradil. „*Ošacení dětí, přes to, že bylo velmi chatrné, když byly přemístěny ze Starých splavů dětí, je již v dokonalém stavu, jsou v zásobě i rezervní součástky a stále se nakupuje nové.*“¹⁷¹

12.1 Zdravotní stav

Zdravotní stav všech dětí byl dle zpráv uznán za dobrý. Hodně dětí ale trpělo podvýživou, kožními nemocemi a zavšivením. Zdravotní prohlídka všech dětí byla provedena 6. března 1951. „*Dle posudků lékařů s Dr. Balogha a s. Dr. Vyskočila byl celkový zdravotní stav dětí ohodnocen jako dobrý. Hlavně u větších dětí byl vývin a výživa uznána za dobrou. Mezi těmi nejmenšími 6-10 let je však několik dětí dosti slabé konstrukce-podvýživa.*“¹⁷² Těm dětem, které trpěly podvýživou, byl napsán příděl masa, cukru, vajec, mléka a třikrát denně rybí tuk.

Ústavním lékařem byl jmenován MUDr. Fišer, který nahradil doktora Těhulíka, ten dle zprávy zanedbával zdravotní péči v DD v Chrastavě. U dvou dětí byl zjištěn svrab. MUDr. Fišer nařídil izolaci dvou dětí se svrabem a dvou dětí s abscesem ve vlasové části hlavy, který byl důsledkem nečistoty a zanedbání zavšivených dětí.¹⁷³

---

¹⁶⁹ A. BOTU, M. KONEČNÝ, *c. d.*, str. 164.

¹⁷⁰ SOA Litoměřice, fond KNV Liberec 1949–1960, Řecká akce – osobní výkazy 1949–1951, Zpráva o dohlídce Domově řeckých dětí, t.č. v krajské zotavovně v Chrastavě 24. listopadu 1949, inv. č. 291, kart. 409, 410.

¹⁷¹ *Tamtéž.*

¹⁷² SOA Litoměřice, fond KNV Liberec 1949 – 1960, Řecké akce – dětské domovy 1951, Hlášení o zdravotním stavu dětí z dětského domova v Chrastavě – 6. březen 1951, inv. č. 292, kart. č. 41.

¹⁷³ *Tamtéž*, Zpráva o stavu řecké akce za měsíc březen 1951 z libereckého kraje.

12.2 Vzdělávání dětí

Pro výuku dětí byly vyhrazeny dvě místnosti v domově. Tyto prostory byly nevyhovující, zejména proto, že se v domově nacházelo 80 dětí různého věku. V roce 1949 v DD Chrastava nevyučovali žádní čeští učitelé, výuku měli na starosti slavomakedonští učitelé. Střední školu v Chrastavě navštěvovalo 13 dětí.¹⁷⁴ V domově byly díky špatné organizaci problémy s pedagogickými pracovníky. „*Vychovatelky neposlouchají, pracovní morálka u zaměstnanců je uvolněná. Na I. oddělení se vychovatelky baví s řeckými učiteli a děti jsou bez dozoru, cvičky se válí vedle budovy atd. Usneseno na KV ČSM dosadit místo vychovatelek svazáky.*“¹⁷⁵ Bylo rozhodnuto, že nejvhodnější bude přesunout vychovatelky do jiného domova.¹⁷⁶ Proti přísné kritice vychovatelek se postavil zástupce domova: „*...nejsou bez chyb, ale jsou mladé bez jakýchkoliv zkušeností u dětí, potřebují pomoc, ta jim poskytnuta nebyla.*“ Jeho slova potvrzují další vyjádření obsažené ve zprávě: „*Školení vychovatelek nebylo žádným přínosem pro práci na domově.*“¹⁷⁷

Vedoucí domova si stěžoval na nevyjasněný vzájemný poměr českých vedoucích a slavomakedonského personálu. „*nanáší otázku, kdo zodpovídá za výchovu dětí, je-li někdo z makedonských instruktorů nemocen, a inspektor, který pobývá v ústavu, nepostará se o náhradu, nerozdělí děti jiným, a sám rovněž nejde učit.*“¹⁷⁸ Jedna zpráva se zmiňuje o vychovatelce, která měla zranit řeckého chlapce. „*Přiloženě zasíláme Vám zpět vyšetření velitelství stanice SNB v Chrastavě v záležitosti poranění řeckého chlapce Postole Niovského vychovatelkou Marií Gurmánovou.*“¹⁷⁹

V srpnu v roce 1951 se na poradě Řecké akce rozhodlo o velkých změnách, týkajících se DD Chrastava. Do domova Kysibl Kyselka mělo být přemístěno 75 dětí a ostatní děti do domovů Sobotín a Klokočkov. Těmito přesuny byl domov Chrastava prázdný a mohlo sem být přemístěno 120 řeckých a slavomakedonských dětí ze všech domovů, které mají být připravovány k závěrečným zkouškám na nižší střední škole. Tento plán naplněn byl, ale až v roce 1952. Problémem bylo složení žáků, někteří totiž velmi zaostávali v učivu. Do střední školy byly zařazeny mladší děti, než jak stanovovaly předpisy. Po školním vyučování

¹⁷⁴ A. BOTU, M. KONEČNÝ, c. d., str. 165.

¹⁷⁵ SOA Litoměřice, fond KNV Liberec 1949 – 1960, Řecké akce – dětské domovy 1951, nepodepsaný a nedatovaný dokument, inv. č. 292, kart. č. 41.

¹⁷⁶ *Tamtéž*, Zpráva o stavu řecké akce v dětských domovech libereckého kraje za měsíc červen 1951.

¹⁷⁷ *Tamtéž*, nepodepsaný a nedatovaný dokument.

¹⁷⁸ SOA Litoměřice, fond KNV Liberec 1949–1960, Řecká akce – osobní výkazy 1949–1951, Zpráva o dohlídce Domově řeckých dětí, t.č. v krajské zotavovně v Chrastavě 24. listopadu 1949, inv. č. 291, kart. 409, 410.

¹⁷⁹ *Tamtéž*, Dopis Československo-řecké společnosti zaslaný KNV v Liberci.

následovalo v domově doučování. V předvečerních hodinách ještě děti absolvovaly hodiny mateřského jazyka.¹⁸⁰

12.3 Stravování dětí

Stravování bylo pro všechny věkové skupiny stejné, čtyřikrát denně (snídaně, oběd, svačina, večeře). Děti, které chodily do školy, se na oběd vracely do domova a pokud měly odpolední výuku, tak šly zpět do školy. Zásobování domova potravinami bylo zhodnoceno jako velmi dobré. „Zásobování je velmi dobré, je zřejmé, že ústav je velmi dobře vedený po stránce hospodářské, k doplnění a zlepšení stravy jsou držena 4 prasata. Ovoce jest zavařeno i čerstvé, ve sklepě je již zásoba brambor a bude ještě více doplněna.“¹⁸¹

12.4 Personální zajištění

V domově byly také spory mezi nepedagogickým personálem. V archivních dokumentech se zachoval dopis jedné pracovnice. „Vzhledem k stávající situaci v domově v Chrastavě, jsem nucena jako manželka J. Burdy, který jest v domově zaměstnán a bezdůvodně za přesné konání povinností napadán, podati následující informaci. ... Nemohu jako manželka velmi poctivého muže dopustit, aby můj manžel bral na sebe vinu ženy, která přestupuje předpisy, ale sama se opíjí do němoty...“¹⁸²

Řečtí a čeští vychovatelé se navzájem obviňovali ze špatné výchovy dětí. Řekům vadila přísná vojenská výchova a tělesné tresty, které ředitel používal. Český personál si naopak stěžoval na přílišné rozmazlování malých dětí, kterým byla ponechána přílišná volnost. Také byla vznesena stížnost na osmnáctiletého řeckého vychovatele, kterého po večerním klidu navštěvovala jedenáctiletá děvčata, „ale tělesně dosti vyvinutá děvčata v nočních košilích, hlasitě se s ním baví, on s nimi žertuje.“¹⁸³ Zaměstnanci obou národností byli vyzváni, aby ve prospěch dětí sebekriticky zhodnotily své chyby.¹⁸⁴

Několikrát došlo k výměně vedoucího domova. „Byla provedena výměna personálu a ředitele.“¹⁸⁵

---

¹⁸⁰ A. BOTU, M. KONEČNÝ, c. d., str. 167.

¹⁸¹ SOA Litoměřice, fond KNV Liberec 1949–1960, Řecké akce – osobní výkazy 1949–1951, Zpráva o dohlídce Domově řeckých dětí v krajské zotavovně v Chrastavě 24. listopadu 1949, inv. č. 291, kart. 409, 410.

¹⁸² SOA Litoměřice, fond KNV Liberec 1949–1960, Řecké akce – dětské domovy 1951, Dopis B. Burdové zasláný Československo-řecké společnosti 12. 9. 1951, inv. č. 292, kart. č. 41.

¹⁸³ A. BOTU, M. KONEČNÝ, c. d., str. 166.

¹⁸⁴ Tamtéž.

¹⁸⁵ SOA Litoměřice, fond KNV Liberec 1949–1960, Řecké akce – dětské domovy 1951, nepodepsaný a nedatovaný dokument, inv. č. 292, kart. č. 41.

„Během měsíce června byly některé změny personální a ve vedení domova. Na místo s. Bačkové nastoupila s. Smolíková, která již má zkušenosti a praxi.“¹⁸⁶

V únoru 1956 patřil dětský DD v Chrastavě k posledním osmi funkčním dětským domovům pro řecké děti.¹⁸⁷

---

¹⁸⁶ *Tamtéž*, Zpráva o stavu řecké akce v dětských domovech libereckého kraje za měsíc červen.

¹⁸⁷ A. BOTU, M. KONEČNÝ, *c. d.*, str. 169.

13 Dětský domov řeckých dětí Machnín

Od roku 1980 je Machnín 33. místní část města Liberec.

V srpnu roku 1949 bylo do dětského domova Machnín přemístěno 37 řeckých dětí z domova Stráž nad Nisou. Budova domova se nacházela v parku. Na příchod dětí nebyla residence zcela připravena. „*Stavitel, který prováděl úpravu objektu, nedokončil dosud práce...Není zejména ukončena práce na vodovodu, v podsklepení není dosud osvětlení, jsou ještě otevřené stěny na klosetech, kde se pracovalo na potrubí...Voda ještě není docela spravená, jakmile uhodí mráz, je nebezpečí, že to popraská a ústav bude bez vody.*“¹⁸⁸ Současně ze zprávy vyplývá, že ani personál se příliš údržbě domova nevěnoval. „*Ve všech místnostech byly shledány pavučiny, silné vrstvy prachu, dláždění na chodbách a schodech nemyté delší dobu, ačkoliv ženy, mající úklid tvrdily, že se budova čistí třeba 3x týdně.*“¹⁸⁹

Ze zprávy o vyšetření dětí z domova v Machníně se dá vyčíst, že tento dětský domov byl určen pro postižené děti. Měl zachytit řecké děti „*psychopatické a oligofrenii.*“ U všech dětí byl stanoven posudek, dle kterého se určovalo, jestli se děti hodí do tohoto dětského domova.¹⁹⁰

Do dětského domova byly ovšem posílány také děti, které tam nepatřily. Na to upozornil Lysymachos Papadopulos (předseda EVOP) a požádal, aby bylo u všech dětí provedeno sociodiagnostické vyšetření. Poukazoval na to, že „*děti, které křičí, nebo se pomočují, není nutno považovat za nenormální.*“¹⁹¹

13.1 Zdravotní stav

Vedle ústavního lékaře kontrolovali zdravotní stav dětí i lékaři z nemocnice. Bylo zjištěno, že ústavní lékař se dětem dostatečně nevěnoval. U jednoho chovance byl zjištěn nález slepého střeva, žloutenka a svrab.¹⁹² Vedle celkových prohlídek dětí bylo požadováno vyšetření veškerého personálu na domově, „*...a to bakteriologicky a rentgenologicky. Tyto*

¹⁸⁸ SOA Litoměřice, fond KNV Liberec 1949–1960, Řecká akce – osobní výkazy 1949–1951, Zpráva o revizi v domově řeckých dětí v Machníně, která byla vykonána 27. listopadu 1949, inv. č. 291, kart. 409, 410.

¹⁸⁹ *Tamtéž.*

¹⁹⁰ *Tamtéž*, Zpráva o vyšetření řeckých dětí ze zvláštního domova v Machníně ze dne 6. listopadu 1950.

¹⁹¹ *Tamtéž*, nepodepsaný a nedatovaný dokument.

¹⁹² *Tamtéž*, nepodepsaný a nedatovaný dokument.

prohlídky personálu jsou na domovech nařízeny ze zdravotních důvodů, vzhledem k tomu že se na některých DD vyskytli bacilonosiči. ¹⁹³

13.2 Vzdělávání dětí

Vzhledem k tomu, že v domově byly shromážděny děti s mentálními handicap, vyžadovalo jejich vzdělávání specifický přístup. Nutné bylo zaměstnat více vychovatelů, jelikož v domově byly soustředěny řecké děti, trpící mentální poruchou, bez rozdílu věku. ¹⁹⁴

Vychovatelky procházely čtrnáctidenním školením KNV, které však, jak vyplývá z dokumentů, nebylo dostatečně zaměřeno na specifiku jejich výchovné práce. *„Nejvíce si ze školení odnesla s. Marika Stanu, řecká vychovatelka, u českých vychovatelek se zatím lepší práce po školení neprojevuje. V programu školení v Jablonci byla v nedostatku výchova dětí. Pro vychovatelky by byl nutný speciální kurz výchovy dětí.* ¹⁹⁵

„Předkládáme k uvážení, zda by ústavní škola nemohla být zřízena obdobně jako naše zvláštní školy. Pro tuto školu by měl být výběr učitelů zvlášť pečlivý. ¹⁹⁶

V dětském domově v Machníně se opět objevuje problém s nedostatkem vychovatelů a učitelů. V domově byli zaměstnáni dva vychovatelé. Vychovatel Holý musel jít plnit vojenskou povinnost a na výchovu až sedmnáctiletých chovanců byla jedna sedmnáctiletá vychovatelka. ¹⁹⁷

„Školský referát, který obsazuje místa učitelů na brigádu do DD na Machnín, stále zapomíná. Děti byly bez českého učitele... Po stránce výchovy je třeba věnovat tomuto ústavu pozornost, protože je tam i dost dětí, které tam byly dány, protože se pomočují, což není debilita. ¹⁹⁸

Několik dětí, které trpěly poruchami, byly zařazeny do zvláštních škol. Tři děti navštěvovaly školu pro slabozraké, dvě školu pro slabomyslné a jedno dítě navštěvovalo školu pro hluchoněmé. Tři děti potřebovaly psychiatrickou léčbu. V domově také chyběla tělesná výchova, která byla později vyžadována, jelikož děti trpěly špatným držením těla. ¹⁹⁹

---

¹⁹³ SOA Litoměřice, fond KNV Liberec 1949–1960, Řecké akce – dětské domovy 1951, Dopis zaslaný 4. 10. 1951 Sociální komisí Československo-řecké společnosti vedení domovů Chrastava Machnín, inv. č. 292, kart. č. 41.

¹⁹⁴ *Tamtéž*, nepodepsaný a nedatovaný dokument.

¹⁹⁵ *Tamtéž*, Zpráva z porady vedoucích domovů a vedoucích řecké samosprávy konané 16. 5. 1951.

¹⁹⁶ *Tamtéž*, nepodepsaný a nedatovaný dokument.

¹⁹⁷ *Tamtéž*, Zpráva o stavu řecké akce dětských domovů libereckého kraje měsíc červen 1951.

¹⁹⁸ *Tamtéž*.

¹⁹⁹ A. BOTU, M. KOKENČNÝ, *c. d.*, str. 201.

13.3 Stravování

Děti byly stravovány pouze v domově, pětkrát denně. Objevovaly se stížnosti, že jídlo není připraveno chutně, proto byla doporučena nová kuchařka. U kuchyňského personálu se také objevil problém s osobní spotřebou potravin, které byly přiděleny dětem. V těchto případech šlo hlavně o máslo. „*Topič na úkor domova odebíral máslo u dodavatele, po ověření má být podáno na něj trestní oznámení.*“²⁰⁰ Vedení domova se snažilo zlepšit stravování nákupy bez lístků. To jim však bylo zakázáno. „*S. Adam kritizuje nesprávný zákaz Československo-řecké společnosti, že se nesmí kupovat na volném trhu chleba, jinak každé podnikání vedoucího domova v tomto případě hrozí trestem.*“²⁰¹

V prosinci roku 1953 je domov řeckých dětí Machnín stále funkční.

---

²⁰⁰ A. BOTU, M. KONEČNÝ, *c. d.*, str. 202.

²⁰¹ SOA Litoměřice, fond KNV Liberec 1949 – 1960, Řecké akce – dětské domovy 1951, nepodepsaný a nedatovaný dokument, inv. č. 292, kart. č. 41.

14 Dětský domov řeckých dětí Skokovy

Skokovy je malá vesnice ležící mezi Turnovem a Mnichovým Hradištěm.

Dětský domov byl umístěn ve dvou vilách, které dříve bývaly rašelinovými lázněmi. DD byl uveden do provozu v roce 1949. Řecké děti sem byly převedeny z domova Stráž nad Nisou. V domově se nacházelo téměř padesát osiřelých dětí. Během roku 1950 sem bylo přemístěno několik řeckých dětí z různých dětských domovů. Ve Skokovech se nacházelo více než sto dětí. Velký počet chovanců se později ukázal jako problematický. „*Celkový stav je nadále nemožný. Děti jsou v malých místnostech po 7-8 dětech, jedna postýlka na druhé tak, že děti nemají ani dostatečný nutný prostor pro jedno dítě. Pro všechny děti jedna společenská místnost, která je užívána jako jídelny, společenská místnost a učebna pro děti I. třídy..., když se v této místnosti uklízí, běhají děti venku, protože se nemají, kde soustředit.*“²⁰² Tento problém mělo řešit přesunutí 30 až 40 dětí do domova v Chrastavě. Československo-řecká společnost obratem odpověděla, že přesun není možný, jelikož DD v Chrastavě je určen pro slavomakedonské děti.²⁰³ Přeplnění domova zhoršovalo hygienické podmínky, toalety byly ve velmi špatném stavu a na tak velký počet dětí byla v domově pouze jedna vana.²⁰⁴

Děti v domově neměly dostatečné ošacení a obuv. Chyběla letní obuv a teplákové soupravy.²⁰⁵ S tímto problémem domovu pomohla Rada žen z Mnichova Hradiště. Ta shromáždila použité dětské oblečení v dobrém stavu a darovala je domovu. Také uspořádala peněžní sbírku, která byla později využita na nákup bačkor pro všechny děti. Tím se bohužel řešil problém jen u dětí, které se v domově právě nacházely, ty které přišly nově, trpěly nedostatečným ošacením (bez spodního prádla).²⁰⁶

14.1 Zdravotní stav

Zdravotní stav dětí ve Skokovech byl během fungování domova hodnocený jako dobrý. Lékař dojížděl z Mnichova Hradiště jednou až dvakrát týdně. Dentista navštěvoval domov jednou za dva týdny. „*Zdravotní stav dětí je dobrý, těžké nemoci se nevyskytují.*

---

²⁰² *Tamtéž*, Zpráva o situaci v dětském domově ve Skokovech zaslané Ministerstvu práce a sociální péče dne 22. 2. 1951.

²⁰³ *Tamtéž*, Dopis zaslaný Československo-řeckou společností KNV v Liberci 27. 2. 1951.

²⁰⁴ A. BOTU, M. KONEČNÝ, *c. d.*, str. 236.

²⁰⁵ SOA Litoměřice, fond KNV Liberec 1949 – 1960, Řecké akce – dětské domovy 1951, nepodepsaný a nedatovaný dokument, inv. č. 292, kart. č. 41.

²⁰⁶ A. BOTU, M. KONEČNÝ, *c. d.*, str. 235.

Patronát nad domovem má ONP Mnichovo Hradiště. Zubní lékař dochází jednou za 14 dní. Očkování dosud neproběhlo. ²⁰⁷

14.2 Vzdělávání dětí

Dětský domov ve Skokovech se opět musel potýkat s nedostatkem pedagogického personálu. Na velký počet dětí se v DD nacházela pouze jedna vychovatelka. Jelikož se situace nelepšila, byly zaměstnány, jako pomocné vychovatelky, pracovnice kuchyně. Bylo přislíbeno KV ČSM, že po absolvování pedagogického kurzu dají k dispozici několik pionýrských vedoucích. Ve zprávě z 21. března 1951 vedoucí domova uvádí: „*Po stránce výchovné menší výkyvy ... Jedna vychovatelka nestačila na tak velký počet dětí v domově. Vedoucí přibral dvě pomocné síly z kuchyně jako pomocné vychovatelky.*“ ²⁰⁸

Výhrady má vedení domova ke školení vychovatelek. „*Školení vychovatelek, jeví se nedostatek programu souvisejícího s výchovou dětí. Byl by zapotřebí speciální kurz pro vychovatelky, zaměřený na výchovu dětí.*“ ²⁰⁹

V DD byla zavedena intenzivní výuka českého jazyka. Žáci druhých ročníků měli deset hodin českého jazyka týdně, ve třetím ročníku pak šestnáct hodin. Vedle školního rozvrhu fungovaly v domově také zájmové a pracovní kroužky. Pěvecký kroužek absolvoval tři úspěšná vystoupení v Mnichově Hradišti. ²¹⁰ Vztahy mezi českým a řeckým personálem byly hodnoceny kladně.

Provoz dětského domova řeckých dětí ve Skokovech byl ukončen 31. srpna 1951. Ještě na konci srpna téhož roku byly děti přerazeny do DD Šilheřovice, kam je následoval i ředitel domova Skokovy František Adam. ²¹¹

---

²⁰⁷ SOA Litoměřice, fond KNV Liberec 1949 – 1960, Řecké akce – dětské domovy 1951, Zpráva z porady vedoucích domovů a vedoucích řecké samosprávy konané 21. 3. 1951, inv. č. 292, kart. č. 41.

²⁰⁸ *Tamtéž.*

²⁰⁹ *Tamtéž*, nepodepsaný a nedatovaný dokument.

²¹⁰ *Tamtéž*, Zápis z porady vedoucích domovů s vedoucími řecké samosprávy, konané 21. 3. 1951.

²¹¹ A. BOTU, M. KONEČNÝ, *c. d.*, str. 237.

15 Závěr

Cílem mé bakalářské práce bylo zmapovat historii řecké minority v ČR a zkoumat život řeckých dětí v dětských domovech v Severních Čechách, hledat společné problémy domovů, zkoumat vztahy mezi zaměstnanci, zdravotní péčí a v neposlední řadě vzdělávání. Přestože dochované archivní materiály jsou kusé a jistě neposkytují detailní informaci o chodu dětských domovů pro řecké děti, je možné z nich vyčíst určité společné informace.

Společným problémem je nedostatečná příprava budov, kam byly řecké děti umístěny. Většinou nevyhovovaly svým prostorovým uspořádáním a vybavením. Příliš velké místnosti v domově v Krásném Poli, naopak příliš malé místnosti ve Skokovech. Děti byly nastěhovány před ukončením základních stavebních úprav. Jedině budova dětského domova v Chrastavě byla zcela vyhovující. Společné byly také průběžné problémy týkající se zajištění ložního prádla a oblečení dětí, které bylo těžké získat v době přídělového hospodářství.

Vážné problémy vyplývaly z nedostatečného počtu kvalifikovaného personálu. Chyběly jak učitelé a vychovatelky, tak často i zdravotní sestry, kuchařky nebo pradleny. Časté byly výměny vedoucích domova. Kvalita práce pedagogického personálu byla ovlivněna nezkušeností a nedostatkem odborného vzdělání. Kurzy, kterými procházely, nebyly zaměřeny na specifiku výchovné a vzdělávací práce. Z dokumentů vyplývá i to, že nešlo jen o odbornou přípravu, ale především o jejich osobní zaujetí a pracovní nasazení.

Vzdělávání dětí probíhalo jak v řeckém, tak v českém jazyce. Jisté problémy starších dětí vyplývaly z toho, že byly zařazeny do českých středních škol bez dostatečného zvládnutí českého jazyka.

Zdravotní stav dětí byl sledován jednak ústavními lékaři, kteří se ne vždy péčí o řecké děti věnovali s plným nasazením. Další zdravotní péči zajišťovaly tzv. zdravotní brigády zajišťované lékaři z příslušných nemocnic.

Obecně je život v dětských domovech popsán jako téměř bezproblémový (viz Řád dětských domovů), faktem je, že v reálu tomu tak nebylo. V sekundární literatuře se dočítáme o provozu domovů, který byl bez závad, o fungování dětských kroužků, o skvělé adaptaci řeckých dětí na české školství apod., život malých emigrantů se tak zdá být idylický. Tento obraz spoluvytvářejí také svědectví pamětníků, kteří své dětství popisují jako šťastné a na to „špatné“ si nepamatují. Dětský domov jim ale nikdy nemohl nahradit rodinné prostředí.

Pobyt v dětských domovech v severních Čechách zcela neodpovídal řádu dětských domovů z roku 1948. V každém domově se objevuje problém s nedostatečným vybavením, např. ve Skokovech jedna vana pro sto dětí, a i přesto v domovech děti stále pobývaly. Naopak zdravotní péče byla dětem zajištěna v každém případě; pokud jim lékař nevěnoval dostatečnou péči, byl okamžitě nahrazen. U vzdělávání dětí tomu tak bohužel nebylo. Problém s nedostatkem pedagogického personálu se nedařil po dlouhou dobu vyřešit. Adaptace na české školství také neprobíhala bez závad. V domově Krásné Pole vyvolal přechod do české školy zdravotní a psychické problémy. Zájmové kroužky, které měly být dle řádu v domově zavedeny, v několika případech nefungovaly nebo se jejich vedení nikdo neujal.

Očekávané, ale přesto překvapující pro mě byly ideologické souvislosti pobytu a výchovy dětí, zejména neochota českých úřadů i řeckého vedení uvolňovat děti pro normální život s rodiči. S tím souvisí i chápání emigrace a dětí jako předvoje budoucí komunistické cesty Řecka. Z dnešního pohledu, kdy víme, že se dočasný pobyt změnil v trvalý a že většina dětské emigrace prožila celý nebo téměř celý produktivní život v Čechách bez vlivu na dění ve staré vlasti, to působí zbytečně a marně.

Zkušenosti z dětských domovů následně ovlivnily životy mladých emigrantů. Rozhodně se děti v domovech naučily kázni a pořádku. Silně ideologická výchova většinu z nich ovlivnila natolik, že i v dnešní době jsou zastánci komunismu. Faktem je, že i přesto že z většiny členů řecké menšiny jsou už občané České republiky, kulturu a národní identitu si stále uchovávají. Řecké obce jsou velmi aktivní a vedle vydávání časopisu *Kalimera* (silně levicově zaměřeného) pořádají řecké slavnosti, které se konají v době významných řeckých svátků. Vedle řecké obce působí, především na Moravě, Lyceum Řekyň. Lyceum provozuje taneční soubor, složený většinou z příslušníků třetí generace řeckých emigrantů. Právě třetí generace, která většinou pochází ze smíšených manželství Řeků a Čechů, je v poslední době velmi činná a prahne po tom, zjistit o rodinné historii co nejvíce. Hodně z nich se učí řecky i přesto, že jejich rodiče je k tomu nevedou a sami řecky nemluví, jezdí do Řecka pracovat a na studijní pobyty. Je pravda, že možnosti dnešních studentů jsou nesrovnatelné s možnostmi, které měli příslušníci druhé generace. Já sama, jako příslušník této menšiny, jsem absolvovala studijní pobyt v řecké Soluni, kde žije část mé rodiny. Musím konstatovat, že tento pobyt byl neskutečně přínosný a vedle zdokonalení se ve znalosti řeckého jazyka mi přinesl poznání, že jako doma se můžu cítit i v Řecku.

Seznam archivních pramenů

Státní okresní Archiv v Litoměřicích

Fond KNV Liberec 1949 – 1960, Řecká akce – osobní výkazy 1949-1951, inv. č. 291, kart. č. 409, 410.

Fond KNV Liberec 1949 – 1960, Řecké akce – dětské domovy 1951, inv. č. 292, kart. č. 41.

Použitá literatura

BAERENTZEN, Lars, IATRIDES, John O., SMITH, Ole L., *Studies in the history of the Greek Civil War 1945-1949*, Copenhagen, Museum Tusulanum Press, 1987.

BOTU, Antula, KONEČNÝ, Milan, *Řečtí uprchlíci. Kronika řeckého lidu v Čechách, na Moravě a ve Slezsku 1948–1989*, Praha 2005.

BONTILA, Maria, The educational and social policy of political refugees in the former Czechoslovakia, In: *Acta Universitatis Carolinae*, Supplementum 1 – Studia Territorialia, r. IX, 2009, str. 107-116.

CIRONIS, Petros, Domovy řeckých dětí v Dolní Chříbské, Lesném, Tolštejně a Krásném Poli, In: *Mandava: vlastivědné čtení z Varnsdorfu a Šluknovského výběžku*. Ročenka kruhu přátel muzea Varnsdorf Varnsdorf, 2004, str. 68–71.

DANFORTH, Loring, VAN BOESCHOTEN, Riki, *Children of the Greek Civil War: Refugees and the Politics Memory*, University of Chicago Press 2012.

HAWISIHER, G. E., SELFE, C. L., *Global Literacies and the World-Wide Web*, London, 2000.

HRADEČNÝ, Pavel a kol., *Dějiny Řecka*, Praha 1998.

HRADEČNÝ, Pavel, *Řecká komunita v Československu Její vznik a počáteční vývoj (1948–1954)*, Praha 2000.

CHÁBOVÁ, Kyriaki, Vzdělávání řeckých dětí v Československu v letech 1948–1968, In: *Acta Universitatis Carolinae*, Supplementum 1 – Studia Territorialia, r. IX, 2009, str. 199-210.

KARADZOS, Georgios, *Ukradené slunce*, Lomnice nad Popelkou 2004.

KRÁLOVÁ, Kateřina, TSIVOS, Konstantinos, *Vyschly nám slzy...Řečtí uprchlíci v Československu*, Praha 2012.

NAUMOVIĆ, Slobodan, JOVANOVIĆ, Miroslav, *Childhood in South Europe: Historical Perspectives on Growing Up in the 19th and 20th Century*, Belgrade 2001.

OTČENÁŠEK, Jaroslav, Řecká národnostní menšina v ČR dnes, *Český lid*, 85, 1998.

PAPADOPULOS, Lysimachos, *Děti Bouře*, Praha 1998.

RISTOVIĆ, Milan D., *A Long Journey Home: Greek Refugee Children in Yougoslavia, 1948–1960*, Thessaloniki 2000.

TSIVOS, Konstantinos, *Řecká emigrace v Československu (1948–1968). Od jednoho rozštěpení ke druhému*, Praha 2012.

ZISSAKI-HEALEY, Tassula, *Řecký politický exil a národnostní menšina v českých zemích*, Praha 2013.

Internetové zdroje

SLOBODA, Marián, *Co se stalo s Bulkesem?*, dostupný z: <http://www.dialogos-kpr.cz/pdf/bulkes.pdf>.

Projekt Sixty years after, dostupné z:
http://www.pametnaroda.cz/project/detail/id/22?locale=cs_CZ.